

Formativnim vrednovanjem do razvoja učeničkih samoregulacijskih vještina

Zubović, Željka

Postgraduate specialist thesis / Završni specijalistički

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:153778>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-29**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJ

Sveučilište u Zadru

Centar Stjepan Matičević

Specijalistički poslijediplomski studij „Vođenje i upravljanje odgojno-obrazovnom ustanovom“

Željka Zubović

Formativnim vrednovanjem do razvoja učeničkih samoregulacijskih vještina

Završni specijalistički rad

Zadar, 2023.

Sveučilište u Zadru

Centar Stjepan Matičević

Specijalistički poslijediplomski studij „Vođenje i upravljanje odgojno-obrazovnom ustanovom“

Formativnim vrednovanjem do razvoja učeničkih samoregulacijskih vještina
Developing student's self regulatory skills through formative assessment

Završni specijalistički rad

Student/ica:

Željka Zubović

Mentor/ica:

Prof. dr. sc. Izabela Sorić

Zadar, 2023.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Željka Zubović**, ovime izjavljujem da je moj **završni specijalistički** rad pod naslovom **Formativnim vrednovanjem do razvoja učeničkih samoregulacijskih vještina** rezultat mojeg vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojeg rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojeg rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 25. veljače 2023.

Rad je lektorirala: Sanja Vlahović, prof.

SADRŽAJ

1.	UVOD.....	1
2.	SAMOREGULACIJA UČENJA	3
3.	FORMATIVNO VREDNOVANJE.....	5
3.1.	VREDNOVANJE ZA UČENJE	7
3.1.1.	METODE VREDNOVANJA ZA UČENJE.....	8
3.1.2.	POVRATNA INFORMACIJA	9
3.2.	VREDNOVANJE KAO UČENJE.....	12
3.2.1.	SAMOVREDNOVANJE	13
3.2.2.	VRŠNJAČKO VREDNOVANJE	13
3.3.	PREGLED ISTRAŽIVANJA O FORMATIVNOM VREDNOVANJU	14
4.	PRIKAZ METODOLOGIJE ISTRAŽIVANJA.....	18
4.1.	OPIS PREDMETA ISTRAŽIVANJA	18
4.2.	CILJ ISTRAŽIVANJA	19
4.3.	ISTRAŽIVAČKO PITANJE	20
4.4.	UZORAK	20
4.5.	ETIČKI STANDARD	21
4.6.	METODE I POSTUPCI PRIKUPLJANJA PODATAKA	21
4.7.	ANALIZA PODATAKA	29
5.	REZULTATI I INTERPRETACIJA	31
5.1.	REZULTATI PODATAKA PRIKUPLJENIH OD UČITELJA.....	31
5.2.	REZULTATI PODATAKA PRIKUPLJENIH OD UČENIKA	37
5.3.	REZULTATI PODATAKA PRIKUPLJENIH OD RODITELJA.....	41
6.	AKCIJSKI PLAN	46
6.1.	AKTIVNOSTI ZA PROVOĐENJE MJERE	47
6.1.1.	AKTIVNOSTI UČITELJA	47

6.1.2. AKTIVNOSTI UČENIKA	50
6.1.3. AKTIVNOSTI RODITELJA	52
6.2. AKTIVNOSTI ZA PROVOĐENJE MJERE U RAZVOJNOM PLANU OŠ JURJA DALMATINCA PAG.....	54
6.2.1. ŠKOLSKA GODINA 2022./2023.....	55
6.2.2. ŠKOLSKA GODINA 2023./2024.....	56
7. EVALUACIJA	59
8. BUDUĆI KORACI	61
9. ZAKLJUČAK	64
SAŽETAK.....	66
SUMMARY.....	68
LITERATURA	70
POPIS TABLICA	75
PRILOZI	
ŽIVOTOPIS	

1. UVOD

Suvremeni pristup učenju i poučavanju učenika stavlja u središte procesa, on nije više pasivan subjekt koji treba usvojiti i reproducirati znanje, već aktivno sudjeluje u stvaranju svoga znanja. Učenik je kognitivno, motivacijski, emocionalno i ponašajno aktivan sudionik u vlastitom procesu učenja. Učenje je proces kojim učenik samostalno upravlja, a ne nešto što mu se događa (Sorić, 2014). Učenici mogu regulirati svoj proces učenja u onoj mjeri u kojoj su u njega aktivno uključeni. Da bi učenik mogao regulirati svoj proces učenja i postati stvaratelj svoga znanja potrebno mu je kontinuirano tijekom procesa učenja davati povratnu informaciju koja će mu biti smjernica i korektiv u tome procesu. Odnosno, potrebno je pratiti i vrednovati sam proces učenja i to kontinuirano dok se on događa. Takav pristup vrednovanju u kojem se ne vrednuje samo postignuće, nego i proces učenja formativno je vrednovanje koje ima dva oblika: vrednovanje za učenje i vrednovanje kao učenje. U ovom radu naglasak će se staviti na provođenje vrednovanja za učenje i ono je predmet akcijskog istraživanja koje je provedeno i koje će biti njegova okosnica. Vrednovanje za učenje odnosi se na proces prikupljanja informacija o procesu učenja te na interpretacije tih informacija koje pomažu učenicima da unaprijede proces učenja, učiteljima da usmjere svoje poučavanje, a roditeljima da kao partneri učiteljima pomognu svojoj djeci u što boljem svladavanju nastavnoga gradiva i pretvaranju usvojenoga gradiva u trajna znanja (Smjernice za vrednovanje procesa i ostvarenosti odgojno-obrazovnih ishoda u osnovnoškolskome i srednjoškolskome odgoju i obrazovanju, 2019). Iz toga proizlazi pitanje na koje se ovim akcijskim istraživanjem pokušalo odgovoriti: *Kako pomoći učiteljima da učenike, povratnom informacijom tijekom procesa učenja, motiviraju i potaknu na učenje i napredak, a roditelje da im u tome pomognu?*

Povratna informacija koja se smatra efikasnom daje učenicima informacije o tome kako unaprijediti proces učenja i pozitivno utječe na motivaciju za učenje te je kao takva učinkovita strategija poboljšanja učenja (Black i William, 1998, 2009, prema Matošević 2020).

Iz navedenog proizlazi cilj ovog istraživanja, a taj je utvrditi kakve povratne informacije učitelji daju učenicima tijekom procesa učenja te kakve bi one trebale biti da bi pomogle učenicima probuditi svijest o učinkovitosti učenja, povećati motivaciju za učenje, unaprijediti kompetenciju učiti kako učiti, razviti metakognitivne sposobnosti, a sve u cilju stjecanja trajnih znanja koja će učenici moći upotrijebiti u svakodnevnom životu. Nadalje se željelo utvrditi prepoznaju li učenici povratnu informaciju koju dobivaju od učitelja tijekom procesa učenja te

mogu li je koristiti kao korektiv i smjernicu za poboljšanje procesa učenja. I u konačnici, u istraživanje je bilo važno uključiti i roditelje te od njih saznati mogu li uz pomoć povratnih informacija iz e-imenika pratiti razvoj svoga djeteta i pomoći mu u procesu učenja (Smjernice, 2019).

Sudionici ovog akcijskog istraživanja bili su svi učitelji, učenici, roditelji učenika 3. i 5. razreda osnovne škole u Pagu, a stručni suradnik pedagog i ravnateljica škole proveli su istraživanje. Podaci su prikupljeni od učitelja, učenika i roditelja. Od učitelja uvidom u e-imenik i uvidom u nastavne sate, od učenika upitnikom i uvidom u nastavne sate, a od roditelja kroz fokus grupu.

Analiza dobivenih podataka bila je temelj za izradu akcijskog plana i detaljno razrađene mjere za poboljšanje procesa formativnog vrednovanja. Ovim mjerama pokušat će se potaknuti proces samoregulacije učenja i vrednovanje koje će uključivati učitelje, učenike i roditelje; definirati način evaluacije planiranih mjera; te utvrditi koja je uloga učitelja i roditelja u stvaranju i/ili poboljšanju učeničkih samoregulacijskih vještina (utvrditi kako oni mogu pomoći učeniku/djetetu da unaprijedi svoje učenje, stekne znanje i postigne željeni napredak, potakne motivaciju i osjećaj uspjeha).

2. SAMOREGULACIJA UČENJA

Proces samoregulacije učenja temelj je uspješnog učenja. Suvremeno društvo nameće situacije koje zahtijevaju od učenika kontinuirano nadograđivanje svoga znanja i svojih vještina. Da bi to uspjeli važno je usvojiti vještine samoregulacije procesa učenja, a ono podrazumijeva sposobnost razvijanja znanja, vještina i stavova koji pospješuju buduće učenje, odnosno potrebnu nadogradnju. Da bi učenik bio samoreguliran potrebno je da postane aktivan u metakognitivnom, motivacijskom i ponašajnom smislu (Sorić, 2014). U tom kontekstu, samoregulirano učenje proces je u kojem učenici svjesno planiraju i prate vlastito učenje i nisu pasivni primatelji informacija, nego aktivno sudjeluju u postizanju postavljenih ciljeva, doprinose postizanju postavljenih ciljeva, mijenjaju i održavaju aktivnosti usmjerene prema cilju koji su postavili (Zimmerman i Schunk, 2001, prema Sorić, 2014). To znači da je učenik promijenio svoju ulogu u procesu učenja i umjesto pasivnog primatelja znanja postao aktivan sudionik u procesu stjecanja znanja. Samoregulirano učenje je, dakle, niz aktivnosti koje su usmjerene prema postavljenom cilju, a koje učenik sam mijenja i prilagođava tako što koristi učinkovite strategije učenja, zna kako i kada ih mora upotrijebiti, prati vlastiti napredak i učinak te prema potrebi mijenja strategije ili redefinira na početku postavljeni cilj. Zimmerman (2000, prema Sorić, 2014) navodi da učenici koji su sposobni sami regulirati svoje učenje aktivno sudjeluju u procesu učenja koristeći različite strategije, vjeruju da mogu postići raznolike ciljeve koje su postavili. Nadalje, definira tri faze procesa samoregulacije učenja: fazu promišljanja, fazu kontrole izvedbe i fazu refleksije. Samoregulirani učenik ulazi u proces učenja s određenom percepcijom vlastite samoefikasnosti, određenim očekivanjima, postavljenim ciljevima i unutarnjom motivacijom i tako postavlja ciljeve svoga učenja te odabire strategije za postizanje postavljenih ciljeva. U fazi kontrole izvedbe učenik se usmjerava na zadatak učenja i analizira ga. U fazi samorefleksije učenik uspoređuje svoje postignuće s određenim standardom ili zadanim ciljem (Zimmerman, 2010, prema Sorić, 2014). Iz svega proizlazi da učenik nije pasivan primatelj informacija ili određene količine znanja koje mu učitelj prenosi, već on preuzima, procesira informacije koje nadograđuje na prethodno znanje te na taj način stvara svoju sliku i cijeli proces pretvara u novo znanje. Da bi učenik mogao biti aktivan u svom procesu učenja, nužno je da učitelj odabire one metode poučavanja koje ga u tom procesu usmjeravaju i vode. Sorić (2014) navodi kako se vrednovanje učeničkog postignuća, kao jedan od aspekata interakcije učitelja i učenika, može razmatrati kao integralni dio strategije poučavanja. Vrednovanje, prema svojoj funkciji, može biti formativno i

sumativno. Formativno vrednovanje provodi se tijekom procesa učenja, dok se sumativnim služi na kraju procesa učenja i poučavanja. Podaci dobiveni formativnim vrednovanjem pružaju učeniku povratne informacije koje mu pomažu usmjeriti proces učenja prema postavljenom cilju, što je nužno za uspješnu samoregulaciju. Formativno vrednovanje, vrednovanje za učenje doprinijet će stjecanju sposobnosti reguliranja procesa učenja ukoliko učitelji tijekom toga procesa provjeravaju uspješnost učenja učenika, ali i svog poučavanja, pomažu učenicima postaviti realan i dostižan cilj učenja, pomažu učenicima izabrati strategiju učenja koja im najviše odgovara na putu do postavljenog cilja i daju im pravovremenu i konstruktivnu povratnu informaciju o napretku i uspješnosti učenja. Na temelju prikupljenih povratnih informacija, učitelj planira daljnje poučavanje. Učenik kojega učitelj formativnim vrednovanjem vodi osposobljen je za postavljanje cilja učenja, odabir metoda i načina učenja, samostalno praćenje svoga napretka te revidiranje procesa učenja ukoliko utvrdi da je ono potrebno. Opisanim sposobnostima samoreguliranog učenika doprinosi i provođenje drugog oblika formativnog vrednovanja, vrednovanja kao učenja. U okviru tog načina vrednovanja učenici se osposobljavaju za samovrednovanje svoga rada i vrednovanje rada svojih vršnjaka, aktivno su uključeni u proces vrednovanja i ono postaje sastavni dio procesa učenja. Da bi učenici mogli samostalno vrednovati svoj rad, potrebno ih je upoznati s ciljevima učenja (ishodima, onime što se od njih očekuje da znaju na kraju procesa učenja), pomoći im da sami postave svoje ciljeve i jasno im ukazati na kriterije vrednovanja. Formativno je vrednovanje, dakle, u službi razvijanja znanja i vještina organiziranja i reguliranja učenjem. Iz svega se može izvesti zaključak da je formativno vrednovanje u službi samoregulacije učenja, odnosno da su metode formativnog vrednovanja put kojim se dolazi do aktivnog pristupa učenju, primjene stečenog znanja i vještina u različitim situacijama i kontekstima.

3. FORMATIVNO VREDNOVANJE

Formativno vrednovanje proces je koji se odvija tijekom procesa učenja i poučavanja. Temeljna mu je svrha unaprjeđenje toga procesa, odnosno davanje povratne informacije učenicima o tome što su naučili, na kojoj razini, što još moraju naučiti i na koji način, a da bi došli do cilja koji je postavljen na početku procesa učenja. Formativno vrednovanje služi i učiteljima koje potiče na uvid u učinkovitost metoda i načina poučavanja te ih usmjerava na promjenu i prilagodbu upotrijebljenih metoda, odnosno na osmišljavanje novih kojima će prevladati raskorak između postignutog i očekivanog. Iz toga proizlazi da formativno vrednovanje nije samo oblik vrednovanja, nego i metoda poučavanja koja učenicima pruža mogućnost da tijekom procesa učenja uvide kako mogu unaprijediti svoje učenje, omogućuje učenicima razvoj vještina reguliranja i samovrednovanja učenja, prepoznavanja ciljeva i razvoja samostalnosti, samoinicijative i samokontrole učenja. Ovaj način vrednovanja, nadalje, olakšava individualizaciju u procesu poučavanja te osigurava roditeljima informacije na temelju kojih mogu svome djetetu dati primjerenu podršku. Njime se vrednuje gdje su učenici u odnosu na postavljene ishode i koliko su učinkovite strategije učenja kojima se koriste, što učenici misle o svome učenju i korištenim strategijama te jesu li sposobni uočiti što moraju mijenjati u procesu učenja. Formativno vrednovanje provodi se tijekom procesa učenja i ne rezultira ocjenom, nego kvalitativnom povratnom informacijom koja sadrži prijedloge za unaprjeđenje učenja. Jedna od temeljnih značajki formativnog vrednovanja jest prepoznati koje su učenikove potrebe za unaprjeđenje procesa učenja i napredovanja u njemu

Primjenom metoda formativnog vrednovanja kod učenika potičemo svijest o vlastitom procesu učenja te prepoznavanje dostupnih prilika i sposobnost prevladavanja prepreka, što je zapravo temelj samoregulacije učenja. Učenici koji mogu regulirati svoje učenje sami postavljaju cilj, sposobni su tijekom učenja odabirati različite strategije, mogu pratiti svoj napredak u odnosu na postavljeni cilj te prilagođavaju svoj rad prema onome što su zapazili (Zimmerman i sur. 2008, prema Brajković i Žokalj, 2021). Samoregulacija učenja vodi prema razvoju metakognitivnih vještina kao što su planiranje učenja, osmišljavanje strategija, sposobnost praćenja vlastita rada i mijenjanja strategija prema potrebi. Ove se vještine mogu razviti ako učenici od učitelja tijekom procesa učenja dobivaju kvalitetne i pravovremene informacije o svome radu. Sve navedeno utječe i na motivaciju učenika za učenje i razvijanje novih vještina, odnosno znanja koje će učenici moći upotrijebiti u različitim kontekstima

(Brajković i Žokalj, 2021). Razvoj samoregulacije učenja, metakognitivnih vještina i motivacije za učenje temelj su za razvoj kompetencije učiti kako učiti koja je jedna od osam ključnih kompetencija prepoznata i definirana Europskim kompetencijskim okvirom, a Nacionalnim okvirnim kurikulumom za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje (Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, 2010) postavljena je kao jedna od međupredmetnih tema koje se u pet odgojno-obrazovnih ciklusa poučavaju kroz nastavne i izvannastavne sadržaje svih nastavnih predmeta u osnovnim i srednjim školama.

Integracijom odgojno-obrazovnih očekivanja međupredmetne teme Učiti kako učiti i provođenjem formativnog vrednovanja, učitelji mogu vrlo kvalitetno utjecati na unaprjeđenje učenja kod svakog učenika, potaknuti ih da preuzimaju odgovornost za svoje učenje i sami ili uz pomoć roditelja osmišljavaju načine za prilagodbu učenja kako bi postigli bolje rezultate, odnosno smanjili raskorak između postavljenog ishoda i svog trenutnog postignuća. Temeljna je svrha formativnog vrednovanja unaprjeđenje učenja i poučavanja te postizanje samoregulacije učenja, a provodi se kao vrednovanje za učenje i vrednovanje kao učenje.

3.1.VREDNOVANJE ZA UČENJE

Vrednovanje za učenje odvija se tijekom učenja i poučavanja i odnosi se na proces prikupljanja informacija o procesu učenja te interpretaciji tih informacija, a sve u službi unaprjeđenja procesa učenja (Smjernice, 2019). Assessment Reform Group definira ga je kao: „proces traženja i tumačenja dokaza koje koriste učenici i učitelji kako bi odlučili gdje se učenici nalaze u svom učenju, gdje trebaju ići i kako najbolje do tamo stići“ (Swaffield, 2011, str. 436). Hargreaves (2005) definira vrednovanje za učenje kao aktivnosti koje učenici i učitelji poduzimaju kako bi unaprijedili učenje, odnosno poučavanje.

Informacije prikupljene tijekom procesa učenja služe učeniku da popravi svoje učenje, učitelju da prilagodi poučavanje, a roditelju da pruži svome djetetu podršku koja mu je potrebna. Naglasak je, dakle, stavljen na sam proces učenja i poučavanja, ne na njegove rezultate, vrednuje se zapravo „mjesto“ na koje su učenici došli u odnosu na postavljene ishode učenja, daje uenicima povratnu informaciju o tome koliko su učinkovite metode i strategije kojima se koriste u svom učenju, daje im prijedloge za unaprjeđenje procesa učenja. Vrednovanje za učenje ima višestruke koristi za učenike, učitelje i roditelje. Učiteljima pomaže u prikupljanju informacija o znanjima i iskustvima učenika te mogućim greškama koje rade tijekom procesa učenja pa na temelju toga mogu prilagoditi načine i metode poučavanja, odnosno planirati poučavanje koje će u konačnici dati bolje rezultate. Uenicima vrednovanje za učenje pomaže da postanu svjesni koliko učinkovito uče, a roditeljima povratne informacije koje dobiju od učitelja tijekom procesa učenja služe kao smjernice za razumijevanje procesa učenja i pružanje adekvatne pomoći. Provođenjem ovog načina vrednovanja utječe se na razvoj suradničkih odnosa i sudjelovanje u procesu vrednovanja svih subjekata u skladu s ulogom koju imaju.

Brajković i Žokalj (2021) smatraju da se vrednovanje za učenje učinkovito može implementirati u praksu provođenjem kroz četiri koraka: razmjena očekivanih rezultata i kriterija učenja s uenicima, traganje za dokazima i otkrivanje raskoraka u učenju, efikasna povratna informacija i prilagođavanje učenja i poučavanja. Ciklus od četiri koraka provodi se kontinuirano i neodvojiv je dio poučavanja te sugerira da formativno vrednovanje ima smisla i postići će svoj učinak ukoliko se učenika na početku učenja upozna s ishodima učenja, odnosno s onim što se očekuje da on na kraju procesa zna. Nakon što je učeniku jasno što se od njega očekuje i gdje treba doći, počinje proces poučavanja čiji je neodvojiv dio provođenje različitih

metoda formativnog vrednovanja na temelju čega se učenicima daje povratna informacija o tome što su naučili i što još moraju naučiti kako bi se približili postavljenom cilju. Povratna informacija nužna je i učiteljima jer im daje uvid u efikasnost poučavanja te roditeljima kojima može pomoći da djetetu pruže potrebnu podršku ili pomoć. Nakon što su učenici i učitelji uočili raskorake u učenju, slijedi prilagođavanje učenja, odnosno poučavanja. Ova su četiri koraka neodvojiva i ako se izostavi jedan od njih neće doći do željenog rezultata, a to je unaprjeđenje procesa učenja koje dovodi do postizanja, na početku učenja, postavljenog cilja.

Vrednovanje za učenje je, dakle, upravljanje, usmjeravanje (prema postavljenom cilju) i interpretacija povratnih informacija pomoću različitih metoda i strategija, a radi postizanja veće kvalitete učenja i poučavanja. Heritage (2010; prema Brajković i Žokalj, 2021) proces formativnog vrednovanja opisuje kao razmjenu povratnih informacija o tome kako prevladati raskorak između naučenog i postavljenih ciljeva. Andrade i Valtcheva, (2009; prema Matošević, 2020) smatraju da formativna koncepcija vrednovanja naglašava ključnu ulogu povratne informacije iz čega se može izvesti zaključak da je temelj vrednovanja za učenje povratna informacija koja pomaže usmjeriti učenje i smanjiti raskorak između postignutog i očekivanog.

3.1.1. METODE VREDNOVANJA ZA UČENJE

Instrumenti pomoću kojih se dolazi do povratne informacije koja će umanjiti raskorak između ostvarenog i očekivanog te osvijestiti učeniku mogućnost promjene načina učenja i puta kojim će doći do željenog rezultata jesu različite metode vrednovanja za učenje, odnosno metode prikupljanja podataka o procesu učenja. One moraju biti sastavni dio učenja i poučavanja, a da bi se njima postigao željeni cilj (prikupljanje podataka za oblikovanje kvalitetne povratne informacije) valja ih dobro osmisliti. Najbolji je put za osmišljavanje metoda vrednovanja za učenje krenuti od kraja, odnosno od ishoda učenja, od onoga što očekujemo i želimo da učenik na kraju nauči.

U procesu vrednovanja za učenje najčešće se primjenjuju metode kao što su izlazne kartice, rubrike, učeničke mape, ciljna propitivanja individualno ili u skupinama i slično (Smjernice, 2019).

3.1.2. POVRATNA INFORMACIJA

Povratna informacija koja se daje učenicima u procesu formativnog vrednovanja, a nije ocjena, središnji je dio vrednovanja za učenje. Ona je usmjerena poboljšanju procesa učenja, omogućuje učeniku preuzimanje kontrole nad vlastitim učenjem. Sorić (2014) navodi da povratna informacija povezuje trenutno učenikovo stanje u procesu učenja i učinak koji postiže s obzirom na postavljene ciljeve ili standarde. Nadalje, navodi kako ona mora biti precizna da bi mogla učeniku pokazati koliko se približio postavljenom cilju te kako bi mogao svladati razliku između trenutnog stanja i cilja koji mora postići. Povratna informacija koju učenik sam stvara nadgledajući svoj proces učenja i procjenjujući svoj napredak jest internalna povratna informacija. Ona je vrlo važna jer potiče učenika na stalno preispitivanje procesa učenja i pruža mu osjećaj napretka i približavanja cilju. Takva informacija, iako vrijedna, nije sama po sebi dovoljna jer u trenutku u kojem se javi razlika između trenutnog i željenog učinka, učeniku je potrebna informacija o njegovu radu koju će dobiti (ili sam zatražiti) od učitelja, učenika ili nekih drugih osoba. Takva je povratna informacija eksternalna i može biti dana u obliku ocjene ili različitih uputstava koja usmjeravaju proces učenja. Povratna informacija trebala bi biti tako koncipirana da utječe na učenikove kognitivne, motivacijske i afektivne procese. U kontekstu spominjanja motivacijskih i afektivnih procesa valja naglasiti da povratna informacija može olakšati, ali i otežati proces učenja. Zbog toga je važno da ona bude pravilno usmjerena pa čak i u slučajevima u kojima učenik nije uspio riješiti zadatak u skladu s postavljenim ciljem, povratna informacije ne mora na njega djelovati demotivirajuće. Naprotiv, pravilno oblikovana i na vrijeme pružena može potaknuti učenika na učenje, odnosno potaknuti ga da iz neuspjeha izvuče korisne informacije za postizanje boljeg rezultata. Dakle, povratna informacija kojom se želi pozitivno utjecati na proces učenja mora biti dana na način koji će osigurati da učenik zna što se smatra dobrim postignućem, može trenutni učinak usporediti s dobrim učinkom te mora shvatiti kako djelovati da bi prevladao uočenu razliku između trenutnog i željenog (Sorić, 2014). Da bismo sve navedeno postigli, učenicima treba pomoći da ovladaju određenim vještinama čitanja, uočavanja i djelovanja na temelju danih povratnih informacija. Što su učenici bolje ovladali tim vještinama, na višem su stupnju samoregulacije svoga procesa učenja. Nicol i Macfarlene-Dick (2006 prema Sorić, 2014) navode sedam principa koji definiraju onu povratnu informaciju koja će pomoći učeniku da svlada vještine samoregulacije učenja.

Prvi princip je pomoći učeniku razjasniti što se podrazumijeva pod dobrim učinkom, odnosno pojasniti ciljeve, kriterije, očekivanja i standarde. To znači da učitelj mora postaviti

ciljeve toliko jasno da učenik može procijeniti nesklad između onoga što je postigao i onoga što se očekuje da mora postići. Jasno postavljene ciljeve dobro je definirati kroz rubriku. Rubrika je tablica kriterija postavljena na nekoliko razina jasno definiranih očekivanja. Omogućava davanje ujednačene i jasne povratne informacije i učenicima točno i precizno pokazuje što moraju znati ili moći učiniti da bi usvojili ishode na određenoj razini. Nadalje, dobro je organizirati rasprave s učenicima o kriterijima vrednovanja, omogućiti učenicima da sami provode vrednovanje svog rada ili rada nekog od suučenika i na taj način stvoriti mogućnost da učenici i učitelji zajedno dođu do posve novih kriterija i strategija postavljanja ciljeva (Sorić, 2014).

Drugi princip upućuje na poticanje razvoja samoprocjene (refleksije) u učenju, odnosno na organiziranje aktivnosti kojima će se usmjeriti učenike da pravilno odrede ciljeve i standarde učenja i naučiti ih kako procijeniti svoj napredak prema postavljenim ciljevima.

Na opskrbljivanje učenika visokokvalitetnim informacijama o njihovu učenju upućuje treći princip. Odgovor na pitanje što je to kvalitetna povratna informacije nije dovoljno istražen. Neki su autori ipak suglasni oko osnovnih načela formiranja kvalitetne povratne informacije. Ona mora biti dana na vrijeme, odnosno ne smije biti previše vremenski odgođena kako bi učenik mogao na nju pravovremeno reagirati i na vrijeme popraviti proces učenja. Poželjno je, nadalje, da se povratna informacija daje što češće i u pravilnim razmacima. Trebala bi, osim ukazivanja na ono što je dobro i ono što je loše, ponuditi i savjet o tome kako ispraviti loše. Povratna informacija mora biti jasno povezana s postavljenim kriterijima vrednovanja i ne bi smjela biti preduga (Sorić, 2014).

Četvrti princip upućuje na ohrabrivanje učenika na dijalog s nastavnikom ili drugim učenicima kojim bi se razjasnile moguće nejasnoće i nedoumice koje bi mogle učeniku onemogućiti svladavanje razlika između trenutno postignutog i poželjnog.

Na poticanje motivacijskih vjerovanja i samopoštovanja upućuje peti princip i on sugerira da povratna informacija ne evaluira učenike kao osobe, već njihov trenutni učinak u određenom kontekstu.

Šesti princip upućuje na osiguravanje mogućnosti za prevladavanje razlike između trenutačnog i željenog postignuća i to na način da pomogne učenicima prepoznati daljnje korake

u procesu učenja i načine kako će ih realizirati (npr. rješavanjem određenih zadataka u radnoj bilježnici ili izradom umne mape...).

Na osiguravanje povratne informacije učiteljima i to takve koja im može pomoći oblikovati svoje poučavanje, odnosno otkriti koji način poučavanja predstavlja učenicima određene teškoće ili kojom metodom poučavanja nije postignut željeni učinak, upućuje sedmi princip.

Može se zaključiti da učinkovita povratna informacija (koja nije ocjena) mora učeniku omogućiti jasno definiranje cilja učenja (kamo ide), napretka na putu do cilja i načina dolaska do cilja (što mora napraviti da bi postigao određeni cilj). Povratna informacija ne služi samo učeniku, nego i učitelju, a njemu pomaže da stekne uvid u učinkovitost načina poučavanja te metoda i oblika rada koje primjenjuje, a što im u konačnici služi za planiranje i unaprjeđivanje procesa poučavanja. Povratna informacija služi i roditelju koji želi pomoći svom djetetu u procesu učenja i to kao smjernica i putokaz.

Suvremeni način poučavanja, integracija digitalnih tehnologija u taj proces i uvođenje e-dnevnika u obrazovni sustav, dovodi do nove dimenzije važnosti davanja kvalitetne povratne informacije, odnosno usmjerene komunikacije između učitelja, učenika i roditelja. Informacija o učenikovu procesu učenja ili njegovu postignuću upisana u e-imenik vidljiva je učeniku i roditelju svakoga dana. Zbog toga je važno osigurati da je ona kvalitetna (prema svim prije opisanim principima) i da je učenik i roditelj mogu razumjeti na način koji će učenikov uspjeh povećati, a suradnički odnos s roditeljima poboljšati, odnosno na način na koji učitelji i roditelji postaju partneri u procesu učenja, poučavanja i vrednovanja. Iz navedenog proizlazi zaključak da povratnom informacijom možemo proces učenja usmjeriti k boljim rezultatima i stjecanju trajnog i primjenjivog znanja, ali i pitanje koliko su kvalitetne povratne informacije koje se daju, jesu li one razumljive, osiguravaju li smanjenje raskoraka između planiranog i ostvarenog, dijagnosticira li povratna informacija uzroke teškoća i daje li odgovore na pitanje kako teškoće prevladati. Sve ovo nameće temeljni problem istraživanja, a taj je daju li učitelji povratne informacije koje uključuju sve subjekte odgojno-obrazovnog procesa u proces vrednovanja i pružaju li im podršku koja je usklađena s njihovom ulogom, a koju trebaju imati da bi učenje bilo kvalitetnije, a rezultati bolji.

3.2.VREDNOVANJE KAO UČENJE

Temelj uspješnog učenja je, kao što je već navedeno, samoregulacija učenja. To je proces koji ne može egzistirati ukoliko učenik u njemu nije aktivan sudionik. Formativno vrednovanje koje je u službi samoreguliranog učenja također učenika mora staviti u središte, odnosno dati mu važnu ulogu i osposobiti ga da sam vrednuje svoj rad. Kako je već rečeno, formativno vrednovanje provodi se ne samo kroz vrednovanje za učenje, već i kroz vrednovanje kao učenje.

U Smjernicama za vrednovanje procesa i ostvarenosti odgojno-obrazovnih ishoda u osnovnoškolskome i srednjoškolskome odgoju i obrazovanju (MZO, 2019), naveden je pojam vrednovanje kao učenje i on se temelji na ideji da učenici vrednovanjem uče. Aktivnim uključivanjem u proces vrednovanja, uz vodstvo i podršku učitelja, utječe se na razvoj učenikova samostalnog i samoreguliranog učenja. Učenici koji su sposobni vrednovati svoj proces učenja mogu uspješno postavljati dostižne ciljeve, odabirati primjerene metode i pristupe učenju te aktivno nadgledati i regulirati kognitivne, emocionalne, motivacijske i ponašajne aspekte učenja, a radi njegova poboljšanja (Smjernice, 2019). Da bi učenik mogao vrednovati svoj proces učenja, važno je da ima jasne kriterije vrednovanja koje mu pomaže postaviti učitelj koji (posebice u početku toga procesa) na taj način vodi učenika do internalizacije procesa vrednovanja. Iz toga proizlazi činjenica da je vrednovanje kao učenje zapravo jedan oblik partnerstva između učenika i učitelja u kojemu je učenik aktivan subjekt, a učitelj facilitator. Vrednovanje kao učenje je, dakle, važno i za učenike i za učitelje te i jednima i drugima donosi višestruke dobiti. Učiteljima pomaže u dijeljenju odgovornosti (učenici preuzimaju odgovornost za svoj proces učenja), dobivanju uvida u učenikovo razmišljanje prilikom analize i vrednovanja procesa učenja te u osmišljavanju učinkovitijeg poučavanja. Učenicima pomaže da procijene na kojoj se razini učenja nalaze, usklađuju vlastite procjene s procjenama drugih, razvijaju vještinu upravljanja svojim učenjem, postavljanja vlastitih ciljeva, razvijaju osjećaj odgovornosti i samopouzdanja, razvijaju kritičko mišljenje i sposobnost analize (Smjernice, 2019). Da bi vrednovanje kao učenje bilo učinkovito, učenici moraju biti upoznati s ishodima učenja, odnosno što na kraju procesa učenja i poučavanja (bilo nakon jednog sata ili više nastavnih sati) moraju znati ili moći učiniti. Vrednovanje kao učenje provodi se kao samovrednovanje ili vršnjačko vrednovanje i to uz pomoć raznih metoda kao što su rubrike, dnevnicu učenja, konzultacije s učiteljem i sl.

3.2.1. SAMOVREDNOVANJE

Samovrednovanje je proces tijekom kojeg učenici razmišljaju o kvaliteti svoga rada i određuju do kojeg su stupnja ostvarili postavljeni si cilj pa na temelju toga revidiraju svoj rad (Andrade i Valtcheva, 2009). Ovaj pristup vrednovanju uključuje svjesnost o ciljevima i zadacima i provjeravanje vlastitog postignuća što utječe na konačan rezultat učenja. O tome u kojoj je mjeri formativno samovrednovanje povezano s postignućima učenika istraživanje su proveli Bursać, Dadić i Ivanda (2016) i zaključili su da se kontinuiranim samovrednovanjem kod većine učenika uspijeva osvijestiti potreba procjenjivanja vlastitog rada, a to onda utječe na postizanje boljih rezultata na kraju procesa učenja. Izveden je zaključak da se bolja kognitivna postignuća mogu dovesti u vezu s postupkom samovrednovanja. (op. a. O istraživanju je više rečeno u poglavlju: Pregled istraživanja o formativnom vrednovanju.) Kako bi samovrednovanje bilo efikasno važno je da su učenici upoznati s metodama i pristupima vrednovanja s kojima ih upoznaje učitelj. Također je važno da su učenici uključeni u proces donošenja odluka o vrednovanju, a da bi to uspjeli potrebno je da su im jasni ciljevi i kriteriji vrednovanja, što im omogućuje da stvore refleksiju vlastitog učenja i postignuća i tako se osposobljavaju za prilagođavanje procesa učenja.

3.2.2. VRŠNJAČKO VREDNOVANJE

Smjernice (MZO, 2019) navode kako je vršnjačko vrednovanje oblik vrednovanja u kojem se suradnički regulira učenje. Vršnjačko vrednovanje ima brojne pogodnosti kao što su poboljšanje učenja i motivacije, osnaživanje učenika za preuzimanje odgovornosti u vlastitom procesu učenja, ophođenje prema vrednovanju kao prema integralnom dijelu učenja, shvaćanje grešaka kao mogućnosti, a ne kao neuspjeha (Race, 1998; Zariski, 1996; Brown, Rust i Gibbs, 1994; prema McDonald, 2016).

3.3.PREGLED ISTRAŽIVANJA O FORMATIVNOM VREDNOVANJU

Formativno vrednovanje je kao dio procesa vrednovanja u hrvatski obrazovni proces uvedeno tek odnedavno. Stoga se polazi od pretpostavke da je potrebno provesti temeljitu edukaciju i izobrazbu učitelja u ovome području. Učenici koji su do uvođenja reformskog procesa u način poučavanja i vrednovanja kao povratnu informaciju o svome radu dobivali isključivo brojčanu ili opisnu ocjenu o postignućima, ne uočavaju povratne informacije koje dobivaju tijekom procesa učenja kao nešto što bi tom procesu trebalo služiti kao putokaz i/ili korektiv. Roditeljima je uvođenjem e-dnevnika svaka povratna informacija koju učitelj upiše dostupna svakodnevno, dvadeset četiri sata dnevno. Prema dosadašnjim intervencijama i upitima roditelja o ocjenama i drugim povratnim informacijama, polazi se od pretpostavke da ih oni čitaju i razumiju kao gotove ocjene i ne upotrebljavaju ih kao pomoć i putokaz u procesu učenja, a intervencije koje upućuju razrednicima i predmetnim učiteljima usmjerene su na kritiku, nezadovoljstvo ili zadovoljstvo postignutim i/ili dobivenim ocjenama.

Uvođenjem vrednovanja za učenje i davanjem kvalitetnih povratnih informacija opisano bi se stanje trebalo mijenjati, a tome u prilog govore i brojna istraživanja koja su već provedena.

Vrlo opsežnu analizu istraživanja provedenih na tu temu napravila je Matošević (2020) pri čemu je opisala i sljedeće zaključke analiziranih istraživanja:

- Učinkovitost formativnog vrednovanja istraživali su Black i Wiliam (1998) koji su analizirali preko 250 kvantitativnih i kvalitativnih istraživanja u različitim zemljama. Ispitali su postignuće učenika u odnosu na različite predmete i različite dobne skupine. Istraživanjem su došli do zaključka da je formativno vrednovanje značajno poboljšalo postignuće učenika (učinak poboljšanja učenja vrednovanjem za učenje dobiven u ovom istraživanju bio je u rasponu od 0.4 do 0.7, odnosno, dobivena je srednja veličina učinka).
- Bergan i suradnici (1991) u svom su istraživanju na 838 petogodišnjaka iz šest regija u SAD-u mjerili učeničko postignuće prije i nakon implementacije formativnog vrednovanja te se pokazalo da su učenici uključeni u eksperimentalnu grupu imali znatno bolje rezultate od onih u kontrolnoj grupi.
- Wangovo (2007) istraživanje na Tajvanu na uzorku od 516 učenika 7. razreda koje je ispitalo učinak online sistema formativnog vrednovanja pokazalo je znatno poboljšanje u učenju kod učenika koji su koristili sistem formativnog vrednovanja.

- Veličinu učinka formativnog vrednovanja u 23 istraživanja provjerili su Klute, Apthorp, Harlacher i Reale (2017) te su došli do zaključka da su svi učenici koji su bili uključeni u formativno vrednovanje postigli više ocjene od onih učenika koji nisu bili uključeni u formativno vrednovanje.
- Cowie (2005) je prikazao rezultate dobivene intervjuima učenika (dob 7 do 10 godina) na Novom Zelandu. Učenici kojima je cilj bio učenje izjavljivali su da preferiraju povratne informacije u formi sugestije zato što su na taj način bili aktivno uključeni u stvaranje ideja te su istakli kako su im učitelji kroz takve povratne informacije pružili najveću pomoć. Učenici kojima je primarni cilj bio postignuće, vrednovanje su poimali kao isključivu odgovornost učitelja te su preferirali povratne informacije koje su im pokazivale kako izvršiti zadatak.
- Van der Kleij i Adie (2020) istraživali su refleksivne komentare srednjoškolskih učitelja i učenika o usmenim povratnim informacijama. Istraživanje je provedeno u dva razreda i to u predmetima Engleski jezik i Matematika i pokazalo se da učenici rijetko prepoznaju povratne informacije, odnosno da ih ne doživljavaju onako kako je to učitelj namjeravao pa je mala vjerojatnost da će povratna informacija postići željeni učinak pružanja podrške u učenju.
- Ruić i Lukša (2017) su na uzorku od 220 nastavnika biologije i kemije pokazali da većina nastavnika (63%) smatra da tijekom obrazovanja nisu osposobljeni za provođenje, praćenje i ocjenjivanje učeničkih postignuća. Smatraju da je tema vrednovanja nedovoljno zastupljena u metodičkim sadržajima, što smatraju da loše utječe na sposobnost razvijanja i upravljanja postignućem kod učenika.
- Anderson i Palm (2018) smatraju da, iako je provedenim istraživanjima potvrđeno da formativno vrednovanje može značajno poboljšati postignuća učenika, ipak nije dovoljno istraživano kako poduprijeti učitelje i nastavnike u tom procesu. Stoga su proveli istraživanje kojim su željeli ukazati na važnost profesionalnog razvoja u formativnom vrednovanju. Dvadeset dvoje slučajno odabranih učitelja matematike (14 učiteljica i 8 učitelja) sudjelovalo je u programu profesionalnog razvoja (eng. *professional development programme*) formativnog vrednovanja. Nastavnici su zajedno s voditeljima programa sudjelovali na edukaciji u trajanju od 6 sati, jednom tjedno, a na raspolaganju su imali i 72 sata čitanja literature, planiranja i promišljanja o formativnom vrednovanju. Nastavnici su teoriju trebali primijeniti u praksi tako što su isprobavali razne metode formativnog vrednovanja o kojima su kasnije na sastancima raspravljali te izmjenjivali dobre primjere prakse. Na kraju procesa edukacije nastavnici su

implementirali formativno vrednovanje u proces učenja, a cijeli koncept opisane edukacije dobar je primjer promišljene implementacije formativnog načina vrednovanja u nastavni proces.

Analizu istraživanja koja govore o važnosti i učinkovitosti povratne informacije koja se učenicima daje tijekom procesa učenja prikazale su Brajković i Žokalj (2021) pa slijede njihovi opisi sljedeća tri provedena istraživanja:

- Elwar i Corno (1985) istraživali su efikasnost povratne informacije o učeničkim domaćim zadaćama. Povratne informacije koje je davala prva grupa učitelja ukazivale su na greške i isticale su jednu dobru stvar koju je učenik napravio u domaćoj zadaći. Druga grupa učitelja polovici je učenika davala efikasnu povratnu informaciju, a polovici nije davala povratnu informaciju o napisanoj zadaći, dok treća grupa učitelja nije uopće upućivala na greške u domaćim zadaćama. Učenici koji su dobivali povratne informacije koje su ukazivale na greške učili su dva puta brže i bili su motiviraniji za pisanje domaćih zadaća od učenika kojima nije ukazano na ono u čemu su griješili.
- Butler (1988) je podijelio učenike u tri grupe. Onima u prvoj grupi učitelji su davali povratne informacije o njihovom radu u obliku ocjene. Učenici u drugoj grupi dobivali su povratne informacije koje su im kazivale što su dobro napravili, a što nisu i moraju popraviti. Učenici u trećoj grupi dobivali su povratne informacije u obliku ocjene i komentara. Napredak u učenju postigli su oni učenici koji su kao povratnu informaciju dobivali komentar (bilo uz ocjenu ili bez nje). Oni su rezultat učenja popravili za 30%.
- Metaanalizom više od 900 istraživanja Hattie i Timperley (2007, 2009, 2017) pokazali su da efikasna povratna informacija ima jedan od najvećih utjecaja na učenje. Oni smatraju da na proces učenja veći učinak ima povratna informacija nego kognitivne sposobnosti učenika, broj učenika u razredu i socioekonomski status učenika.
- Važnost načina davanja povratnih informacija istraživao je i Carless (2003) koji je utvrdio kako 70% učitelja smatra da manje od polovice učenika (njih samo 45%) može drugoga dana od dobivanja povratne informacije ponoviti tu informaciju u cijelosti i reći kako su je razumjeli, na temelju čega zaključuje da je poželjno povratnu informaciju davati individualno ili manjoj grupi učenika.

Stavove učenika o učenju formativnim vrednovanjem u nastavi Prirode i društva istražili su Đurinić, Hraste i Kolak (2021). Utvrdili su da učenici imaju pozitivan stav prema procesu samovrednovanja te ga smatraju korisnim u procesu učenja, ne misle da im je zahtjevan niti im izaziva nelagodu. Autori smatraju da njihov zaključak ide u prilog dosadašnjim istraživanjima (Black i Wiliam, 2009, Bursać i sur., 2016, Capan Melser i sur., 2020, Hattie, 2009, Weurlander i sur., 2012, Wang, 2017) koja su utvrdila da učenici rado sudjeluju u procesu samovrednovanja te da ono pozitivno utječe na rezultate njihova rada. Isti su stav učenici iznijeli i prema vršnjačkom vrednovanju, a taj je proces, smatraju Đurinić i suradnici (2021) i u dosadašnjim istraživanjima (Munoz i Alvarez, 2007; Siow, 2015) ocijenjen kao lagan, koristan i pozitivan.

Bursać, Dadić, Ivanda (2016; prema Lazarich,2022) proveli su istraživanje o mogućnosti razvijanja vještina samovrednovanja u procesu učenja te povezanost toga procesa s učeničkim postignućima. Istraživanje je provedeno na uzorku od 196 ispitanika (188 učenika i 8 učitelja), a rezultiralo je zaključkom da učenici imaju potrebu procjenjivati svoj rad i promišljati o njemu, kada to čine raste im motivacija za učenje, a kontinuirano provođenje formativnog vrednovanja pozitivno utječe na učenička postignuća.

Iz analiziranih istraživanja vidljivo je da je proces formativnog vrednovanja polučio koristi i dao svoj doprinos u unaprjeđenju procesa učenja i poučavanja, odnosno da su konačni rezultati učenja bili bolji u onim situacijama u kojima se provodilo formativno vrednovanje. Ono je, svakako, vodič prema procesu učenja u kojemu će učenici aktivno sudjelovati i sami ga regulirati.

4. PRIKAZ METODOLOGIJE ISTRAŽIVANJA

S obzirom na empirijski višestruko potvrđenu važnost kvalitetnog procesa vrednovanja za ostvarivanje očekivanih obrazovnih ishoda, kao i za ukupnu dobrobit svih sudionika obrazovnog procesa (učenici, učitelji, roditelji), u OŠ Jurja Dalmatinca Pag u školskoj godini 2021./2022. provedeno je akcijsko istraživanje kojim se pokušalo provjeriti na koji način učitelji oblikuju povratne informacije koje daju učenicima te koliko su te informacije korisne učenicima, njihovim roditeljima i samim učiteljima. Temelj za određivanje teme akcijskog istraživanja bila je SWOT analiza koja je ranije provedena u ovoj osnovnoj školi, a koja je pokazala da je u školi potrebno poboljšati proces vrednovanja, odnosno vrednovanje i cilj vrednovanja usmjeriti prema stjecanju znanja, a ne samo postizanju dobre ocjene.

4.1.OPIS PREDMETA ISTRAŽIVANJA

O učinkovitosti OŠ Jurja Dalmatinca Pag stalno se promišlja i u sklopu tog promišljanja provode se različiti oblici samovrednovanja rada u svim njegovim područjima. U školskoj godini 2020./2021. na temelju upitnika provedenih među učenicima, učiteljima i roditeljima napravljena je SWOT analiza. Utvrđeno je da je potrebno poboljšati proces vrednovanja učenja u školi budući da je u njemu naglasak stavljen na sumativno vrednovanje, odnosno na vrednovanje postignuća učenika, a posljedica toga učenje je za ocjenu jer je ona jedina i najvažnija povratna informacija učenicima o njihovom radu. Arambašić i suradnici (1991) navode da kod mnogih učenika ocjena predstavlja cilj učenja i ona iskazuje razinu znanja učenika. To se događa i kod učenika škole u Pagu. Posljedica je to pristupa obrazovanju koji definira proces učenja i poučavanja kao prijenos informacija, a vrednovanje se odnosi na davanje povratnih informacija učeniku isključivo o rezultatu njegova znanja. Suvremeni pristup učenju i poučavanju učenika stavlja u središte procesa, on nije više pasivan subjekt koji treba usvojiti i reproducirati znanje, već aktivno sudjeluje u stvaranju svoga znanja. Ovakav pristup odgojno-obrazovnom procesu zahtijeva promjene i u sustavu vrednovanja koje se više ne može promatrati kao sredstvo mjerenja znanja ocjenama. Da bi učenik postao stvaratelj svoga znanja potrebno mu je kontinuirano tijekom procesa učenja davati povratnu informaciju koja će mu biti smjernica i korektiv u procesu učenja. Takav pristup vrednovanju u kojem se ne vrednuje samo postignuće, nego i proces učenja očituje se u obrazovnoj reformi „Škola za život“ koja je

u rujnu 2019. godine implementirana u sve škole Republike Hrvatske. Pravilnik o načinima, postupcima i elementima vrednovanja učenika u osnovnoj i srednjoj školi koji je za potrebe reforme izmijenjen 2019. godine definira tri pristupa vrednovanju: vrednovanje za učenje, vrednovanje kao učenje i vrednovanje naučenog. Predmet je ovog istraživanja vrednovanje za učenje, odnosno povratna informacija kao njegov temelj.

S obzirom da se u školi formativno vrednovanje tek počelo provoditi, potrebno je utvrditi na koji ga način učitelji provode, kakve su povratne informacije koje učitelji daju učenicima tijekom procesa učenja, razumiju li roditelji te povratne informacije i mogu li im one pomoći da daju potrebnu podršku svome djetetu. Uvođenjem formativnog vrednovanja i kvalitetnim izvješćivanjem o njegovom provođenju može se unaprijediti proces učenja i poučavanja koji se na taj način usmjerava na učenje za znanje, ne za ocjenu. Ovo istraživanje povezuje indikatore kvalitete u području učenja i poučavanja s temom vrednovanja učeničkih postignuća. U tom smislu, indikator kvalitete koji je bio ispitan povratna je informacija učitelja koja se daje učenicima i roditeljima tijekom procesa učenja kao smjernica i korektiv za poboljšanje procesa učenja i poučavanja.

4.2. CILJ ISTRAŽIVANJA

Cilj istraživanja bio je utvrditi kakve povratne informacije učitelji daju učenicima tijekom procesa učenja te kakve bi one trebale biti da bi pomogle učenicima probuditi svijest o učinkovitosti učenja, povećati motivaciju za učenje, unaprijediti kompetenciju učiti kako učiti, razviti metakognitivne sposobnosti, a sve u cilju stjecanja trajnih znanja koja će učenici moći upotrijebiti u svakodnevnom životu. Nadalje se željelo utvrditi prepoznaju li učenici povratnu informaciju koju dobivaju od učitelja tijekom procesa učenja te mogu li je koristiti kao korektiv i smjernicu za poboljšanje procesa učenja. I u konačnici, u istraživanje je bilo važno uključiti i roditelje te od njih saznati mogu li uz pomoć povratnih informacija iz e-imenika pratiti razvoj svoga djeteta i pomoći mu u procesu učenja (Smjernice, 2019).

4.3. ISTRAŽIVAČKO PITANJE

Na temelju cilja istraživanja i teorijskog dijela rada formulirano je temeljno pitanje:
Kako pomoći učiteljima da učenike, povratnom informacijom tijekom procesa učenja, motiviraju i potaknu na učenje i napredak, a roditelje da im u tome pomognu?

4.4. UZORAK

Sudionici ovog istraživanja bili su svi učitelji, učenici, roditelji učenika 3. i 5. razreda osnovne škole u Pagu, a stručni suradnik pedagog i ravnateljica proveli su istraživanje.

Učitelji su uvođenjem reformskog procesa „Škola za život“ počeli primjenjivati model formativnog vrednovanja i, budući da su još na početku implementiranja novog načina vrednovanja, potrebno je istražiti na koji ga način provode, a sve s ciljem produbljenja znanja i podizanja svijesti o važnosti formativnog vrednovanja u procesu poučavanja.

Učenici 1. 2. i 3. razreda od samog početka osnovnoškolskog obrazovanja školuju se prema postavkama kurikularnog pristupa nastavi kojem je provođenje formativnog vrednovanja sastavni dio. Oni će sudjelovati u istraživanju u skladu sa svojim razvojnim mogućnostima pa će se od njih prikupljati podaci o prepoznavanju i reagiranju na povratne informacije na nastavnom satu koji će se opažati. Učenici od 4. do 8. razreda svoje su osnovnoškolsko obrazovanje započeli prema tradicionalnom načinu provođenja u kojem je proces vrednovanja bio usmjeren na vrednovanje postignuća i to ocjenom. Oni su u istraživanje uključeni na način da se opažanjem nastavnog sata utvrđuje prepoznaju li povratnu informaciju danu od učitelja, reagiraju li na nju i traže li od učitelja povratne informacije o svome učenju. Učenici od 5. do 8. razreda, s obzirom na razvojne sposobnosti, mogu kao smjernicu i korektiv koristiti i povratnu informaciju upisanu u e-imenik pa ih se upitnikom ispitalo koriste li ju i pomaže li im u usmjeravanju učenja.

Roditelji učenika 3. razreda trebali su se od početka osnovnoškolskog obrazovanja svoje djece susresti s formativnim načinom vrednovanja i povratnim informacijama koje učitelji daju provodeći vrednovanje za učenje. Roditelji učenika 5. razreda tijekom dosadašnjeg osnovnoškolskog obrazovanja svoga djeteta mogli su vidjeti dva pristupa vrednovanju. Stoga

su u istraživanje uključeni baš ovi roditelji, a s ciljem da se utvrdi uočavaju li oni razliku u načinu vrednovanja prije uvođenja formativnog oblika i nakon njega. Roditelje se ispitalo razumiju li povratne informacije koje dobiju od učitelja i mogu li im one pomoći da svojoj djeci daju potporu kakvu trebaju te potiču li ih na individualne razgovore s predmetnim učiteljima u svrhu praćenja i usmjeravanja procesa učenja kod svoje djece.

4.5. ETIČKI STANDARD

Od sudionika akcijskog istraživanja tražilo se da izraze svoju suglasnost sa svrhom i načinom ispitivanja. Zagarantirana im je povjerljivost podataka, odnosno rečeno im je da podaci koje svaki sudionik iznese neće biti dostupni nikome osim istraživačima koji će ih koristiti samo u svrhu ovog istraživanja. Sudionicima se dalo do znanja da u svakom trenutku mogu odustati od sudjelovanja u istraživanju bez navođenja razloga.

4.6. METODE I POSTUPCI PRIKUPLJANJA PODATAKA

Istraživanjem se željelo ispitati u kojoj mjeri učitelji učenicima tijekom procesa učenja daju povratne informacije te koliko su one kvalitetne, odnosno daju li učeniku do znanja što je već u procesu učenja postigao i što još treba poduzeti kako bi ostvario postavljeni ishod učenja te stekao primjenjiva i trajna znanja. S obzirom da u procesu vrednovanja za učenje aktivno sudjeluju učitelji i učenici, treba ispitati učenike u kojoj mjeri oni prepoznaju povratnu informaciju koju dobivaju od učitelja te je li im razumljiva i korisna u usmjeravanju procesa učenja. Roditelji učenika pasivan su subjekt u ovom procesu, ali kao partneri učiteljima u smislu pomaganja svome djetetu mogu pozitivno doprinijeti njegovoj kvaliteti i u konačnici dobrom rezultatu, odnosno realizaciji postavljenih ishoda. Stoga su u istraživanje uključeni i roditelji koji su dali potrebne informacije o tome u kojoj se mjeri kod pomoći u učenju svome djetetu koriste povratnom informacijom upisanom u e-imenik te je li im ona razumljiva i pomaže li im u usmjeravanju učenja i potiče li ih na razgovore s predmetnim učiteljima o procesu učenja. Prema navedenom, prikupljanje podataka podijeljeno je u tri područja: podaci dobiveni uvidom u rad učitelja, podaci dobiveni od učenika i podaci dobiveni od roditelja.

Prikupljanje podataka od učitelja

Indikatori koji su kod učitelja ispitivani jesu usmene i pisane povratne informacije koje učitelji daju učenicima tijekom poučavanja.

Podaci o usmenim povratnim informacijama prikupljeni su opažanjem jednog nastavnog sata vježbanja i ponavljanja gradiva. Podaci o pisanim povratnim informacijama prikupljeni su uvidom u e-imenik.

Opažanjem nastavnog sata željelo se prikupiti podatke o usmenim povratnim informacijama i načinu njihova davanja. Nastavni sat opažan je uz pripremu, odnosno pripremljeni obrazac. U obrascu su konkretna obilježja nastave procijenjena u tri kategorije: nije prisutno ili nije primjenjivo, nedovoljno prisutno i dovoljno prisutno. Svi učitelji su s obrascem za praćenje nastavnog sata prethodno bili upoznati na sjednici Učiteljskog vijeća na kojoj se dogovorio i termin posjeta nastavnom satu. Na sjednici Učiteljskog vijeća postignut je dogovor da taj nastavni sat bude sat vježbanja i ponavljanja. Opažanje su proveli ravnateljica i stručni suradnik pedagog. Obrazac za praćenje nastavnog sata prikazan je u tablici 1.

Uvidom u e-imenik prikupljali su se podaci o kvaliteti povratne informacije koju je učitelj pisanim putem dao učenicima i roditeljima, a analiza se vršila prema prije pripremljenoj analitičkoj rubrici koja slijedi u nastavku. Učiteljicama razredne nastave radio se uvid u izvješćivanje jednog obrazovnog i jednog odgojnog predmeta.

Učiteljicama/učiteljima predmetne nastave vršio se uvid u jednom razrednom odjelu, onom u kojem je dogovoren i posjet nastavnom satu. Uvid u e-imenik vršila je ravnateljica. U tablici 2. prikazana je analitička rubrika uz pomoć koje će se raditi sadržajna analiza.

Tablica 1. Obrazac za praćenje nastavnog sata

SASTAVNICE PRAĆENJA	RAZINE OSTVARENOSTI KRITERIJA		
	NEOPAŽA SE / NIJE PRIMJENJIVO	NEDOVOLJNO PRISUTNO	DOVOLJNO PRISUTNO
Učitelj/učiteljica ima pripremljene zadatke kojima provjerava razumijevanje i postignuća učenika na satu.			
Učitelj/učiteljica je na početku sata upoznao/upoznala učenike s ishodima nastavnog sata.			
Učitelj/učiteljica direktno poučava učenike o tome kako pristupiti učenju, rješavanju određenih zadataka ili vježbanju.			
Učitelj/učiteljica traži od učenika da opisuju i objašnjavaju korake (strategije) koje koriste u radu na nekom zadatku.			
Učitelj/učiteljica daje povratnu informaciju učenicima o učinkovitosti strategija koje koriste u nekom zadatku.			
Učitelj/učiteljica potiče učenike da prate i provjeravaju svoje uratke, uočavaju i ispravljaju greške i provjeravaju rješenja do kojih su došli.			
Učitelj/učiteljica daje povratnu informaciju učeniku o tome koliko je uspješan pri ispravljanju grešaka.			
Učitelj/učiteljica potiče učenike na samostalno vođenje bilježaka i organiziranje sadržaja koji se uči.			
Učitelj/učiteljica nudi učenicima načine na koje mogu voditi bilješke o svome radu i organizirati sadržaje koje uče.			
Učitelj/učiteljica daje povratnu informaciju učenicima o učinkovitosti vođenja bilježaka i organizaciji sadržaja koje uče.			
Učitelj/učiteljica potiče učenike na postavljanje pitanja i traženja povratne informacije o ostvarenosti ishoda.			
Učitelj/učiteljica postavlja pitanja kojima provjerava razumijevanje učenika.			
Učitelj/učiteljica daje učenicima povratnu informaciju o tome što je uočio/uočila kod provjere razumijevanja.			
Učitelj/učiteljica pravovremeno objašnjava zašto je neki odgovor ispravan, a zašto nije te kako doći do ispravnog odgovora.			
Učitelj/učiteljica na konkretnim primjerima učenicima nudi različite strategije učenja.			
Učitelj/učiteljica ističe napredovanje pojedinog učenika.			
Učenici uočavaju povratne informacije i reagiraju na njih (aktivno sudjeluju u radu).			
Učenici postavljaju pitanja i traže od učitelja/učiteljice povratne informacije o svom radu.			

Izvor: obrada autora

Tablica 2. Analitička rubrika kojom je izvršen uvid u pisane bilješke

POVRATNA INFORMACIJA TIJEKOM PROCESA UČENJA	NEOPAŽA SE / NIJE PRIMJENJIVO	NEDOVOLJNO PRISUTNO	DOVOLJNO PRISUTNO
Povratna informacija govori o tome što učenik ostvaruje tijekom procesa učenja.	Povratna informacija govori o ishodima koje je učenik ostvario.	Povratna informacija govori samo o nekim ostvarenim ishodima.	Povratna informacija ne govori o tome što je učenik ostvario.
Povratna informacija govori o tome na kojim razinama učenik ostvaruje ishode tijekom procesa učenja.	Povratna informacija govori o tome na kojim razinama učenik ostvaruje ishode.	Povratna informacija govori o razinama ostvarenosti nekih ishoda učenja.	Povratna informacija ne govori o razinama ostvarenosti ishoda.
Izveštavanje o procesu učenja rezultira jasnim povratnim informacijama.	Povratna je informacija jasna, pisana da je mogu razumjeti učenici i roditelji.	Povratna informacija sadrži neke stručne termine koje učenik ili roditelj ne mogu razumjeti.	Povratna informacija nije jasna učeniku ni roditelju.
Povratna informacija dana je na razini učenika .	Povratna informacija dana je točno određenom učeniku, nije uopćena.	Dio povratne informacije općenito je napisan i kod nekoliko učenika upisana je ista formulacija.	Povratna informacija općenito je napisana, ne odnosi se na konkretnog učenika.
Povratna je informacija pravovremena .	Povratna informacija dana je tijekom procesa učenja i učenik ima dovoljno vremena za popraviti svoj proces.	Povratna informacija dana je ili samo na početku učenja ili samo na kraju procesa učenja.	Povratna informacija nije dana tijekom procesa učenja.
Povratnom informacijom učitelj/učiteljica ukazuje na učinkovitost strategija učenja .	Povratna informacija govori o tome koje strategije učenika dovode do boljih rezultata.	Povratna informacija nejasno govori o strategijama ili govori o samo nekim strategijama učenja.	Povratna informacija ne spominje strategije učenja.
Povratnom informacijom učitelj/učiteljica nudi načine kojima učenik može savladati teškoće na koje nailazi u svom radu.	Povratnom informacijom nude se načini za svladavanje teškoća.	Načini za poboljšanje procesa učenja koji se nude nisu jasni ili nisu u potpunosti usklađeni s teškoćom koja je uočena.	Povratnom informacijom ne nude se načini za svladavanje teškoća.

Izvor: obrada autora

Prikupljanje podataka od učenika

Učenici su, kao što je to navedeno, aktivan subjekt u procesu učenja i vrednovanja. Da bi vrednovanje za učenje ispunilo svoju zadaću, učenici moraju u njega biti aktivno uključeni, odnosno moraju sudjelovati na način da znaju pratiti izvješćivanje od strane učitelja koje se događa tijekom procesa učenja. Zato je važno ispitati prepoznaju li učenici povratnu informaciju o njihovom procesu učenja kao korektiv i usmjerenje toga procesa i je li im ta informacija razumljiva te mogu li je upotrijebiti i uz njenu pomoć poboljšati svoje učenje.

Podaci o tome prepoznaju li učenici usmene povratne informacije prikupljeni su bilježenjem na nastavnom satu vježbanja i ponavljanja i to prema unaprijed pripremljenom obrascu koji je prezentiran kod prikupljanja podataka od učitelja. Uvide su provodili ravnateljica i stručni suradnik pedagog i to kod učenika od 1. do 8. razreda.

O tome razumiju li i upotrebljavaju li povratne informacije učitelja tijekom procesa učenja, učenike od 5. do 8. razreda ispitalo se upitnikom koji slijedi u nastavku (Tablica 3.) .

Tablica 3. Instrument za prikupljanje podataka od učenika - Upitnik za učenike

TVRDNJA / ISKAZ	TOČNO/ZASTUPLJENO			
	1	2	3	4
U mojoj školi većina učitelja provodi vrednovanje tijekom procesa učenja (dok učimo određeno gradivo govore nam koliko smo dobri u učenju).				
Učitelji prate moje učenje i jasno mi govore u čemu sam dobar/dobra.				
Učitelji/učiteljice prate moje učenje i jasno mi govore što moram popraviti				
Učitelji/učiteljice mi kažu što moram popraviti u učenju odmah čim uoče da mi je nešto nejasno ili teško.				
Učitelji/učiteljice mi govore kako moram učiti (nude mi primjere učenja kao što su izrada umne mape ili rješavanje zadataka iz radne bilježnice ili odgovaranje na pitanja iz udžbenika...).				
Učitelji/učiteljice prate moje učenje i jasno mi govore što moram popraviti				
Učitelji/učiteljice mi pomažu da izaberem onaj način učenja koji meni najviše odgovara.				
Učitelji/učiteljice redovito upisuju bilješke o mom učenju u e-imenik.				
Redovito čitam bilješke o učenju u e-imeniku.				
Bilješke iz e-imenika pomažu mi u učenju.				
Bilješke iz e-imenika jasne su mi.				
Bilješke iz e-imenika dane su mi na vrijeme da mogu popraviti svoje učenje.				
Bilješke iz e-imenika jasno mi govore na koji način moram učiti.				
Uz pomoć bilježaka iz e-imenika roditelji mi pomažu u učenju.				

Izvor: obrada autora

Upitnik za prikupljanje podataka od učenika sadrži trinaest tvrdnji koje upućuju na provođenje formativnog vrednovanja, odnosno davanja jasne i pravovremene povratne informacije učenicima o njihovu radu. Tvrdnjama se ispitalo mišljenje učenika o tome provode li učitelji vrednovanje tijekom procesa učenja, govore li im jasno u čemu su uspješni, a u čemu nisu, nude li učitelji učenicima, tijekom procesa učenja, pomoć u vidu sugestije kojom usmjeravaju učenje učenika prema postavljenom cilju te jesu li učenicima jasne bilješke koje učitelji upisuju u e-imenik i mogu li uz pomoć tih bilježaka popraviti svoje učenje. Sve sastavnice u upitniku proizlazile su iz temeljnih postavki formativnog vrednovanja,

vrednovanja za učenje čiju su zastupljenost učenici trebali procijeniti na skali od 1 do 4, gdje 1 označava zaključak učenika kako određeni segment formativnog vrednovanja uopće nije zastupljen (učitelji ga ne provode), 2 označava da su segmenti formativnog vrednovanja u manjoj mjeri zastupljeni, 3 da učitelji segmente formativnog vrednovanja provode u većoj mjeri, a 4 na skali procjene označava da se svi opisani segmenti formativnog vrednovanja provode u potpunosti. Na temelju svega navedenog postavljene su četiri razine postignuća koje su opisane kako slijedi u nastavku.

Opis razine postignuća 4

U školi se provodi formativno vrednovanje. Povratne informacije koje učenici dobivaju jasne su, pravovremene i učenicima razumljive pa oni prema njima mogu usmjeriti svoj proces učenja. Učenike se pravovremeno upozorava na greške koje im se događaju u procesu učenja te im se ukazuje na primjenu strategija koje će dovesti do dobrih rezultata. Učenici čitaju povratne informacije u e-imeniku i prema njima usmjeravaju proces učenja. Roditelji im, na temelju povratne informacije dane u e-imeniku, pomažu u učenju.

Opis razine postignuća 3

Opis razine postignuća koja ne odgovaraju razini 4, a imaju više jakih strana nego razina 2, predstavljaju razinu 3.

Opis razine postignuća 2

Škola ima dogovoren način izvješćivanja o procesu učenja, ali se on u potpunosti ne poštuje. Manje učitelja provodi formativno vrednovanje, a informacije koje su dane nisu u potpunosti jasne ni pravovremene. Površno i neredovito izvješćivanje te nejasne povratne informacije ne pomažu učenicima usmjeriti učenje. Učenici u manjoj mjeri čitaju i koriste povratne informacije dane od učitelja kao smjernice i korektiv.

Opis razine postignuća 1

Formativno se vrednovanje ne provodi, učenicima se ne daju povratne informacije tijekom procesa učenja.

Prikupljanje podataka od roditelja

Roditelji kao pasivni sudionici u procesu učenja, poučavanja i vrednovanja imaju vrlo važnu ulogu te ih se kao partnere učiteljima može uključiti u taj proces, pri čemu valja naglasiti da roditelji nipošto ne rade posao učitelja, nego vođeni učiteljevim izvješćivanjem pomažu djeci da dođu do kvalitetnijeg znanja i dobrih rezultata. Na ovaj način uključeni u proces vrednovanja, mogu ga znatno unaprijediti pa je važno ispitati u kojoj mjeri razumiju povratne informacije koje učitelji upisuju u e-imenik i mogu li im one poslužiti kao vodič u pomoći djetetu kod svladavanja gradiva i stjecanja znanja te potiču li ih te informacije na individualne razgovore s učiteljima o procesu učenja njihova djeteta.

Podaci o tome razumiju li roditelji povratne informacije dane u procesu učenja i mogu li im one poslužiti kako bi pomogli svome djetetu prikupljene su u fokus grupama u kojima se na konkretnom primjeru nekoliko povratnih informacija iz e-imenika raspravljalo i analiziralo razumiju li roditelji što je napisano te mogu li uz pomoć napisanoga pomoći svome djetetu. Fokus grupe vodili su ravnateljica i razrednici 3. i 5. razreda.

Primjeri povratnih informacija na temelju kojih se vodio razgovor slijede u nastavku.

Primjer 1.

MATEMATIKA - DIJELJENJE VIŠEZNAMENKASTOG BROJA DVOZNAMENKASTIM

Učenik vrlo uspješno dijeli višeznamenkasti broj dvoznamenkastim brojem. Ističe se brzinom i točnošću rješavanja zadatka. Prepoznaje relevantne elemente problema i naslućuje metode rješavanja i uspješno primjenjuje odabranu metodu i provjerava smislenost rješenja.

Pitanja za analizu:

Je li vam jasno što je učenik naučio? Je li jasno što još mora naučiti? Je li jasno kako može popraviti svoje učenje? Jesu li predloženi postupci kojima učenik može unaprijediti svoj rad?

Primjer 2.

ISTRAŽIVAČKI RAD

Učenik je istražio podatke o jednom pretku, napisao ime i prezime, mjesto gdje je živio, nadnevak rođenja. Kratko je napisao što je saznao o pretku, no nije napisao tko je taj predak. Trebao je napisati i saznati malo više jer se to očekuje od učenika 3. razreda.

Pitanja za analizu:

Je li vam jasno što je učenik naučio? Je li jasno što još mora naučiti? Je li jasno kako može popraviti svoje učenje? Jesu li predloženi postupci kojima učenik može unaprijediti svoj rad?

Primjer 3.

ENGLISKI JEZIK

Past Simple – provjera usvojenosti glagola to BE i ostalih pravilnih glagola preko wizer me digitalnog alata

GLAGOL to BE 5/5

Jesne rečenice ostalih pravilnih glagola 2/3 (pripaziti na pisanje glagola travel u Past Simpu: travelled)

Priložne oznake za Present Simple, Present Continuous i Past Simple 5/12 (Ponoviti priložne oznake vremena/signalne riječi za gore navedena glagolska vremena.)

Pitanja za analizu:

Je li vam jasno što je učenik naučio? Je li jasno što još mora naučiti? Je li jasno kako može popraviti svoje učenje? Jesu li predloženi postupci kojima učenik može unaprijediti svoj rad?

Primjer 4.

PONAVLJANJE - RAČUNALNO RAZMIŠLJANJE I PROGRAMIRANJE -
PROGRAMSKI JEZIK

Python – okolina, varijable, naredbe, print, i input – usmeno ispitivanje i rad na vježbama

Prepoznaje naredbe i opisuje funkcije varijabli, ali ih ne koristi svaki put točno u primjerima te je potrebno ponoviti znanje i izvježbati primjere u digitalnoj bilježnici.

Pitanja za analizu:

Je li vam jasno što je učenik naučio? Je li jasno što još mora naučiti? Je li jasno kako može popraviti svoje učenje? Jesu li predloženi postupci kojima učenik može unaprijediti svoj rad?

4.7. ANALIZA PODATAKA

Analiza podataka prikupljenih od učitelja

Podaci o provođenju formativnog vrednovanja i davanju usmenih povratnih informacija prikupljeni su uvidom u nastavni sat prema razrađenom obrascu u kojem su definirane tri razine ostvarenosti definiranih sastavnica. Na temelju bilježaka napravljena je sadržajna analiza kojom je utvrđeno u kojoj se mjeri provodi formativno vrednovanje te koliko učitelja daje kvalitetnu i pravovremenu usmenu povratnu informaciju učenicima tijekom procesa učenja, a pomoću koje oni mogu usmjeriti svoje učenje k boljim rezultatima i trajnim znanjima. Temeljem sadržajne analize uslijedit će dogovor o daljnjim mjerama za poboljšanje procesa formativnog vrednovanja i izvješćivanja o njemu.

Na temelju analitičke rubrike analizirane su pisane povratne informacije, a sadržajna analiza pokazala je koliko učitelja daje povratnu informaciju koja govori o tome što je učenik usvojio, na kojoj je razini pojedini učenik ostvario postavljene ishode, je li povratna informacija jasna, je li dana na razini učenika ili uopćeno, je li pravovremena, ukazuje li na učinkovitost strategija učenja koje učenik primjenjuje i sugerira li načine na koje učenik može poboljšati učenje.

Analiza podataka prikupljenih od učenika

Podaci o tome prepoznaju li učenici povratne informacije koje im učitelj daje na nastavnom satu vježbanja i ponavljanja prikupljeni su bilježenjem uz pomoć prije pripremljenog obrasca na temelju kojeg je napravljena sadržajna analiza kojom se došlo do zaključka koliko učenika prepoznaje povratne informacije, reagira na njih, razumije ih i koliko učenika postavlja pitanja učitelju o svom učenju i traži povratnu informaciju o tome što mora popraviti u procesu učenja.

Upitnikom su se prikupili podaci o tome koliko učenika smatra da učitelji provode vrednovanje tijekom procesa učenja, koliko ih jasno govori u čemu su učenici dobri, a što moraju popraviti te koliko učitelja upućuje učenike na korištenje različitih strategija. Koriste li učenici pisane povratne informacije koje im učitelji daju u e-imeniku kao smjernice i korektiv u procesu svoga učenja i jesu li im one jasne, također se ispitalo upitnikom koji je prikazan u odlomku Prikupljanje podataka.

Analiza podataka prikupljenih od roditelja

Podaci od roditelja prikupljeni su fokus grupom u kojoj se na temelju konkretnih primjera povratnih informacija, a uz pomoć prije pripremljenih pitanja došlo do odgovora je li roditeljima iz povratne informacije koja je upisana u e-imenik jasno što je njegovo dijete naučilo, je li jasno što još mora naučiti, je li jasno što u svom učenju ne radi dobro/efikasno i je li jasno kojim načinima/metodama učenik može popraviti svoje učenje. Roditeljima se dala mogućnost da postavljaju pitanja i daju svoje zaključke. Rad u fokus grupi je, uz suglasnost roditelja, sniman, a audiosnimke ravnateljica i razrednici kasnije su transkribirali i kodirali. Na temelju toga napravljena je tematska analiza koja bi trebala dovesti do zaključka što učitelji u svom izvješćivanju o procesu učenja mogu popraviti te kako roditelje educirati da postanu partneri učiteljima u procesu vrednovanja.

5. REZULTATI I INTERPRETACIJA

U ovom dijelu rada prikazani su rezultati istraživanja prikupljeni od učitelja, učenika i roditelja i njihova interpretacija na temelju čega se utvrdilo što je potrebno mijenjati kako bi proces učenja bio kvalitetniji, odnosno kako bi učenici mogli sami regulirati svoje učenje i stjecati znanja koja će moći upotrebljavati i nadograđivati.

5.1. REZULTATI PODATAKA PRIKUPLJENIH OD UČITELJA

Podaci o provođenju formativnog vrednovanja i davanju usmenih povratnih informacija prikupljeni su uvidom u nastavni sat prema razrađenom obrascu u kojem su definirane tri razine ostvarenosti definiranih sastavnica. Nastavni sat promatran je kod 19 učitelja. Sadržajna analiza koja slijedi napravljena je na temelju unaprijed pripremljenog obrasca za promatranje.

Utvrđeno je da je 18 učitelja imalo pripremljene zadatke kojima je namjeravalo provjeriti razumijevanje i postignuća učenika na satu. Jedan učitelj nije imao pripremljene zadatke za sve što je na satu provjeravao, odnosno vrednovao.

Četiri učitelja učenike su na početku sata upoznali s ishodima toga nastavnog sata, odnosno upoznali su ih s onim što se očekuje da oni na kraju sata moraju znati ili moći učiniti, 15 učitelja nije učenike upoznalo s ishodima nastavnog sata.

Kod svih 19 učitelja utvrđeno je da poučavaju učenike kako pristupiti rješavanju određenih zadataka ili vježbanju. Troje učitelja uopće ne traže od učenika da opisuju i objašnjavaju korake (strategije) koje koriste u radu na nekom zadatku, jedan učitelj ne traži od učenika da objašnjavaju korake u svim zadacima koje su rješavali, a 15 učitelja traži od učenika da objašnjavaju korake koje koriste u nekom zadatku.

Potpunu povratnu informaciju učenicima o učinkovitosti strategija koje koriste na nekom zadatku daje 15 učitelja, nepotpunu i ne na svakom zadatku dvoje učitelja, dok dvoje učitelja uopće ne daju povratnu informaciju o učinkovitosti strategije koja se koristi na nekom zadatku.

Trinaest učitelja potiče učenike da prate i provjeravaju svoje uratke, uočavaju i ispravljaju greške i provjeravaju rješenja do kojih su došli, troje učitelja potiču učenike da ispravljaju greške samo na nekim zadacima, troje učitelja ne potiču učenike da ispravljaju greške niti da provjeravaju svoje uratke.

Sedamnaest učitelja daje povratnu informaciju učenicima o tome koliko su uspješni pri ispravljanju grešaka, dvoje učitelja ne daje takvu povratnu informaciju.

Na promatranim satima dalje je uočeno da petero učitelja potiče učenike na samostalno vođenje bilježaka, 14 učitelja ne navodi učenike na samostalno vođenje bilježaka.

Petero učitelja nudi učenicima načine na koje mogu voditi bilješke o svome radu i organizirati sadržaje koji se uče, 14 učitelja ne nudi učenicima načine vođenja bilježaka.

Petero učitelja daje povratnu informaciju učenicima o učinkovitosti vođenja bilježaka i organizaciji sadržaja koji se uče, 14 učitelja uopće ne daje takvu povratnu informaciju.

Kod petero je učitelja uočeno da potiču učenike na postavljanje pitanja i traženja povratne informacije o ostvarenosti ishoda i načinu učenja, dok je kod 14 učitelja uočeno da ne potiče učenike da postavljaju pitanja o usvojenosti ishoda i učinkovitosti procesa učenja.

Svih 19 učitelja postavlja pitanja kojima provjeravaju razumijevanje učenika o konkretnom zadatku i svi daju jasnu povratnu informaciju o tome što su uočili kod provjere razumijevanja.

Svi učitelji čiji je rad na nastavnom satu promatram daju pravovremene povratne informacije učenicima zašto je neki odgovor ispravan, zašto nije te kako doći do ispravnog odgovora.

Trinaest učitelja pohvalilo je napredak učenika u radu, šest učitelja nije uočilo napredak (od toga na tri promatrana sata ova sastavnica praćenja nije se mogla primijeniti).

U nastavku slijedi tablični prikaz rezultata istraživanja koje je provedeno uvidom u nastavne sate (Tablica 4.).

Tablica 4. Analiza posjeta nastavi

SASTAVNICE PRAĆENJA	RAZINE OSTVARENOSTI KRITERIJA		
	NEOPAŽA SE / NIJE PRIMJENJIVO	NEDOVOLJNO PRISUTNO	DOVOLJNO PRISUTNO
Učitelj/učiteljica ima pripremljene zadatke kojima provjerava razumijevanje i postignuća učenika na satu.		1 učitelj	18 učitelja
Učitelj/učiteljica je na početku sata upoznao/upoznala učenike s ishodima nastavnog sata.	15 učitelja		4 učitelja
Učitelj/učiteljica direktno poučava učenike o tome kako pristupiti učenju, rješavanju određenih zadataka ili vježbanju.			19 učitelja
Učitelj/učiteljica traži od učenika da opisuju i objašnjavaju korake (strategije) koje koriste u radu na nekom zadatku.	3 učitelja	1 učitelj	15 učitelja
Učitelj/učiteljica daje povratnu informaciju učenicima o učinkovitosti strategija koje koriste u nekom zadatku.	2 učitelja	2 učitelja	15 učitelja
Učitelj/učiteljica potiče učenike da prate i provjeravaju svoje uratke, uočavaju i ispravljaju greške i provjeravaju rješenja do kojih su došli.	3 učitelja	3 učitelja	13 učitelja
Učitelj/učiteljica daje povratnu informaciju učeniku o tome koliko je uspješan pri ispravljanju grešaka.	2 učitelja		17 učitelja
Učitelj/učiteljica potiče učenike na samostalno vođenje bilježaka i organiziranje sadržaja koji se uči.	14 učitelja		5 učitelja
Učitelj/učiteljica nudi učenicima načine na koje mogu voditi bilješke o svome radu i organizirati sadržaje koje uče.	14 učitelja		5 učitelja
Učitelj/učiteljica daje povratnu informaciju učenicima o učinkovitosti vođenja bilježaka i organizaciji sadržaja koje uče.	14 učitelja		5 učitelja
Učitelj/učiteljica potiče učenike na postavljanje pitanja i traženja povratne informacije o ostvarenosti ishoda.	14 učitelja		5 učitelja
Učitelj/učiteljica postavlja pitanja kojima provjerava razumijevanje učenika.			19 učitelja
Učitelj/učiteljica daje učenicima povratnu informaciju o tome što je uočio/uočila kod provjere razumijevanja.			19 učitelja
Učitelj/učiteljica pravovremeno objašnjava zašto je neki odgovor ispravan, a zašto nije te kako doći do ispravnog odgovora.			19 učitelja
Učitelj/učiteljica ističe napredovanje pojedinog učenika.	6 učitelja		13 učitelja
Učenici uočavaju povratne informacije i reagiraju na njih (aktivno sudjeluju u radu).		2 učenika	17 učenika
Učenici postavljaju pitanja i traže od učitelja/učiteljice povratne informacije o svom radu.	16 učenika		3 učenika

Izvor: obrada autora

Nakon uvida u nastavne sate s ciljem opažanja davanja usmene povratne informacije i poticanja razvoja strategija učenja, može se zaključiti da su svi učitelji imali dobro pripremljene nastavne sate (iako je potrebno naglasiti da je promatranje bilo najavljeno i učitelji su bili upoznati sa sadržajem promatranja pa je to moglo utjecati na njihovu bolju pripremu za te nastavne sate). Velika većina učitelja poučava učenike kako pristupiti rješavanju određenog zadatka ili problema i svi oni daju povratnu informaciju o uspješnosti rješavanja konkretnog problema te ukazuju na greške i objašnjavaju kako grešku ispraviti te potiču učenike na dolaženje do točnih rješenja. Većina učitelja postavlja pitanja učenicima kojima provjerava usvojenost sadržaja te daje pravovremenu povratnu informaciju da je odgovor točan ili netočan te zašto je neki odgovor netočan i što napraviti da se dođe do točnog odgovora ili rješenja nekog zadatka. Manji je broj učitelja učenike upoznao s ishodima nastavnog sata, odnosno dao im do znanja što bi oni nakon toga sata morali znati ili moći učiniti. Manji broj učitelja potiče učenike da samostalno vode bilješke i organiziraju sadržaje koji se uče, ne daju učenicima konkretne primjere za organizaciju sadržaja niti ih podučavaju različitim strategijama učenja. Manji broj učitelja provjerava koje strategije učenja učenici primjenjuju i daje povratnu informaciju o učinkovitosti te strategije.

Dakle, prostor za unaprjeđenje postoji u poučavanju učenja, odnosno razvijanju kompetencije učiti kako učiti te davanju povratnih informacija o učinkovitosti samog procesa učenja (ne samo rješavanja konkretnog zadatka). Učitelji moraju učenike upoznavati s ciljevima učenja, jasno im govoriti što se od njih očekuje, odnosno koja je to razina znanja do koje je poželjno doći na kraju nekog procesa učenja (na kraju nastavnog sata, na kraju obrade nastavne teme...), a kako bi učenici mogli sami postaviti svoje ciljeve učenja i regulirati proces svoga učenja. Potrebno je, nadalje, produbiti svoje znanje o tome kako učenicima pomoći da usmjere proces učenja prema točno određenim ciljevima i kroz taj ih proces voditi povratnim informacijama koje će biti dane na vrijeme i koje će im biti jasne, odnosno koje će im biti putokaz i korektiv i put kojim će doći do postavljenog cilja. K tome, rezultati su pokazali da učitelji premalo provjeravaju koje strategije učenja koriste njihovi učenici, a isto tako premalo ih učenike poučava o strategijama učenja (posebice glede vođenja bilješki i organizacije sadržaja učenja). Čini se da tu ima potrebe za daljnjim stručnim usavršavanjem učitelja.

Podaci o pisanim povratnim informacijama koje učitelji upisuju u e-imenik prikupljeni su uvidom, a uz pomoć analitičke rubrike koja je sadržavala sedam sastavnica razrađenih na tri razine ostvarenosti (u potpunosti uočeno, djelomično uočeno, nije uočeno). Uvid je napravljen

kod 29 učitelja razredne i predmetne nastave. U nastavku slijedi sadržajna analiza podataka dobivenih uvidom.

Trinaest učitelja daje učenicima pisanu povratnu informaciju koja govori o ishodima koje je učenik ostvario, povratna informacija kod sedmero učitelja govori o nekim ostvarenim ishodima, a devet učitelja ne daje takvu povratnu informaciju u pisanom obliku.

Povratna informacija koja govori o tome na kojim razinama učenik ostvaruje ishode učenja uočena je kod 14 učitelja, kod 14 učitelja uočena je nepotpuna povratna informacija o razinama ostvarenosti ishoda učenja (npr. napisana je razina, a ne i ishodi ili obratno), kod jednog učitelja nisu uočene nikakve povratne informacije dane tijekom procesa učenja.

Povratne informacije koje mogu biti u potpunosti jasne učenicima i roditeljima (nisu pisane stručnom terminologijom) dalo je 13 učitelja, sedam učitelja piše povratne informacije koje sadržavaju stručne termine koji učenicima i roditeljima mogu biti nerazumljivi (npr. „Ne prepoznaje relevantne elemente problema i ne naslućuje metode rješavanja...“), kod devet učitelja povratna informacija nije jasna (npr. „Trebao je napisati više jer se to očekuje od učenika 3. razreda...“).

Četnaest učitelja daje povratne informacije na razini učenika (nije napisana ista formulacija za sve učenike ili za više učenika), deset učitelja piše povratne informacije koje su uopćene i iste su kod nekih učenika, pet učitelja piše uopćene povratne informacije koje su gotovo kod svih učenika iste.

Trinaest učitelja daje povratnu informaciju tijekom procesa učenja tako da učenik ima vremena popraviti svoj proces, sedam učitelja daje povratne informacije učenicima ili samo na početku ili samo na kraju procesa učenja, a devet učitelja povratnu informaciju daje samo o ostvarenosti ishoda na kraju procesa učenja, nakon završene sumativne provjere, uz upisanu ocjenu.

Niti jedan učitelj ne daje učenicima povratnu informaciju kojom upućuje na korištenje određenih strategija učenja niti ukazuje na učinkovitost odabrane strategije.

Troje učitelja pisanim povratnim informacijama danim u e-imeniku predlažu načine svladavanja teškoća u učenju (npr. „ponoviti priložne oznake vremena i signalne riječi za Present Simple i Present Continuous...“), 26 učitelja ne predlaže učenicima načine rješavanja problema ili svladavanje teškoće.

U nastavku slijedi tablični prikaz rezultata dobivenih uvidom u e-imenik uz pomoć analitičke rubrike (Tablica 5.).

Tablica 5. Tablica analize uvida u pisane bilješke

SASTAVNICE PRAĆENJA	RAZINE OSTVARENOSTI KRITERIJA		
	U POTPUNOSTI	DJELOMIČNO	POTREBNO DORADITI
Povratna informacija govori o tome što učenik ostvaruje tijekom procesa učenja.	Povratna informacija govori o ishodima koje je učenik ostvario. 13 učitelja	Povratna informacija govori samo o nekim ostvarenim ishodima. 7 učitelja	Povratna informacija ne govori o tome što je učenik ostvario. 9 učitelja
Povratna informacija govori o tome na kojim razinama učenik ostvaruje ishode tijekom procesa učenja.	Povratna informacija govori o tome na kojim razinama učenik ostvaruje ishode. 14 učitelja	Povratna informacija govori o razinama ostvarenosti nekih ishoda učenja. 14 učitelja	Povratna informacija ne govori o razinama ostvarenosti ishoda. 1 učitelj
Izveštavanje o procesu učenja rezultira jasnim povratnim informacijama.	Povratna je informacija jasna, pisana da je mogu razumjeti učenici i roditelji. 13 učitelja	Povratna informacija sadrži neke stručne termine koje učenik ili roditelj ne mogu razumjeti. 7 učitelja	Povratna informacija nije jasna učeniku ni roditelju. 9 učitelja
Povratna informacija dana je na razini učenika .	Povratna je informacija dana točno određenom učeniku, nije uopćena. 14 učitelja	Dio povratne informacije općenito je napisan i kod nekoliko učenika upisana je ista formulacija. 10 učitelja	Povratna je informacija općenito napisana, ne odnosi se na konkretnog učenika. 5 učitelja
Povratna je informacija pravovremena .	Povratna je informacija dana tijekom procesa učenja i učenik ima dovoljno vremena za popraviti svoj proces. 13 učitelja	Povratna je informacija dana ili samo na početku učenja ili samo na kraju procesa učenja. 7 učitelja	Povratna informacija nije dana tijekom procesa učenja. 9 učitelja
Povratnom informacijom učitelj/učiteljica ukazuje na učinkovitost strategija učenja .	Povratna informacija govori o tome koje strategije učenika dovode do boljih rezultata.	Povratna informacija nejasno govori o strategijama ili govori o samo nekim strategijama učenja.	Povratna informacija ne spominje strategije učenja. 29 učitelja
Povratnom informacijom učitelj/učiteljica nudi načine kojima učenik može savladati teškoće na koje nailazi u svom radu.	Povratnom se informacijom nude načini za svladavanje teškoća. 3 učitelja	Načini za poboljšanje procesa učenja koji se nude nisu jasni ili nisu u potpunosti usklađeni s teškoćom koja je uočena.	Povratnom informacijom ne nude se načini za svladavanje teškoća. 26 učitelja

Izvor: obrada autora

Iz navedenog se može zaključiti da većina učitelja daje povratnu informaciju učenicima i tijekom procesa učenja. Međutim, da bi povratne informacije upisane u e-imenik učenicima i roditeljima bile jasne, one moraju biti pravovremeno dane (u onom trenu procesa učenja u kojem još uvijek ima vremena proces poboljšati), moraju biti dane na razini učenika (nije potrebno prepisivati formulacije iz učiteljskih priručnika, niti davati uopćene povratne informacije). Povratna informacija mora jasno učeniku i roditelju ukazati na ono što se od učenika očekuje da nauči, na kojoj razini, što je učenik u procesu učenja naučio dobro, a što treba popraviti te na koji način, odnosno koje strategije učenja upotrijebiti kako bi došao do cilja koji mu je na početku učenja jasno postavljen od strane učitelja, ali i cilja koji je učenik sam sebi postavio. Interesantno je da „Niti jedan učitelj ne daje učenicima povratnu informaciju kojom upućuje na korištenje određenih strategija učenja, niti ukazuje na učinkovitost odabrane strategije“, što ponovno ukazuje na potrebu usavršavanja učitelja u ovom području. Potrebno je, stoga, napraviti plan stručnog usavršavanja koji će se provoditi na sjednicama Učiteljskog vijeća, na stručnim aktivima, ali i samostalnim stručnim usavršavanjima učitelja koji će svakako uključivati i problematiku „strategija učenja“.

5.2. REZULTATI PODATAKA PRIKUPLJENIH OD UČENIKA

Dosadašnje analize upućuju nas na zaključak da je učenike potrebno poučiti kako učiti i kako tražiti i razumjeti jasnu, pravovremenu, na osobnoj razini danu povratnu informaciju o procesu učenja. Da bi taj proces kod učenika polučio rezultate, potrebno je ponajprije poboljšanje procesa izvješćivanja o učenju unaprijediti kod učitelja. Odnosno, izuzetno je važno da učenici koriste i razumiju povratne informacije koje dobivaju. Upravo zato zanimalo nas je kako povratne informacije koje dobivaju od učitelja interpretiraju sami učenici.

Podaci su od učenika svih uzrasta prikupljeni na nastavnim satima na kojima je vršen uvid i to prema prije pripremljenom obrascu. Uvidom je uočeno, na svim promatranim satima (promatrano je 19 nastavnih sati), da većina učenika uočava povratne informacije koje im učitelji daju a koje se odnose na rješavanje konkretnog zadatka, odgovora na određeno pitanje ili rješavanje postavljenog problema. Na samo pet nastavnih sati uočeno je da učitelji daju učenicima usmene povratne informacije o procesu učenja i o strategijama koje bi bilo dobro koristiti u daljnjem učenju. Niti jedan učenik nije postavio pitanje učitelju o tome kako nešto treba učiti, koju strategiju koristiti ili što u svom učenju mora popraviti i na koji način. Većina

učenika postavlja pitanja učiteljima i traži povratnu informaciju o rješavanju konkretnog zadatka, odgovaranju na određeno pitanje ili postavljeni konkretan problem.

Nadalje, učenici od 5. do 8. razreda ispunili su upitnik kojim je ispitano dobivaju li učenici i kako koriste povratne informacije od učitelja tijekom procesa učenja. Upitnik je bio anonimn i ispunilo ga je 111 učenika. Sadržavao je skalu od 4 kategorije u kojoj je brojem 1 bila označena tvrdnja (opis povratne informacije) za koju učenik misli da nije zastupljena, pod brojem 2 tvrdnja koja je zastupljena u manjoj mjeri, pod brojem 3 tvrdnja koju učenik smatra u većoj mjeri zastupljenom i pod brojem 4 tvrdnja za koju učenik smatra da je u potpunosti zastupljena. Sadržajna analiza upitnika slijedi u nastavku.

Samo jedan učenik izjavio je da se u školi ne provodi vrednovanje procesa učenja, odnosno da učitelji učenicima, dok uče određeno gradivo, ne govore koliko su dobri u učenju i što moraju popraviti, 27 učenika smatra da je opisani proces u manjoj mjeri zastupljen, 62 učenika smatra da je u većoj mjeri zastupljen, dok 21 učenik smatra da učitelji provode vrednovanje tijekom procesa učenja.

Tri učenika smatraju da učitelji uopće ne prate proces njihova učenja niti im govore u čemu su dobri, 26 učenika smatra da je navedena tvrdnja u manjoj mjeri točna, 34 da je u većoj mjeri točna, dok 48 učenika smatra da je u potpunosti točna tvrdnja da učitelji prate proces učenja i govore učenicima koliko su dobri.

Jedan učenik smatra da učitelji ne prate proces učenja i ne govore učenicima što u tom procesu moraju popraviti, 48 učenika smatra da je navedena tvrdnja u manjoj mjeri točna, 48 ih smatra da je u većoj mjeri točna, a 14 da učitelji prate proces učenja i učenike upućuju na ono što treba popraviti.

Četiri učenika smatraju da učitelji ne daju pravovremeno povratnu informaciju o tome što treba popraviti u procesu učenja, 38 učenika smatra da je navedena tvrdnja u manjoj mjeri istinita, 40 učenika smatra da je navedena tvrdnja u većoj mjeri istinita, dok 29 učenika smatra da učitelji, pravovremeno, odmah čim uoče teškoću, učenike upućuju na to što moraju popraviti.

Trinaest učenika smatra da im učitelji ne govore kako (na koji način) treba učiti, 44 učenika smatra da im manji broj učitelja govori kako treba učiti, 36 učenika smatra da veći broj učitelja upućuje na načine učenja, dok 18 učenika smatra da ih svi učitelji upućuju na to kako treba učiti.

Dvadeset i četiri učenika smatra da učitelji ne pomažu učenicima da izaberu način učenja koji im najviše odgovara, 44 ih smatra da je tvrdnja točna u manjoj mjeri, a 31 u većoj mjeri, dok 12 učenika smatra da učitelji u potpunosti potiču učenike da izaberu onaj način učenja koji im odgovara.

Pet učenika smatra da učitelji ne pišu redovito bilješke o procesu učenja u e-imenik, 40 ih smatra da pišu u manjoj mjeri, 44 u većoj mjeri, a 22 da učitelji redovito tijekom procesa učenja pišu bilješke u e-imenik.

Trinaest učenika ne čita redovito bilješke upisane u e-imenik, 15 učenika smatra ovu tvrdnju u manjoj, a 28 u većoj mjeri točnom. Pedeset i pet učenika redovito čita bilješke u e-imeniku.

Četrnaest učenika smatra da mu bilješke iz e-imenika uopće ne pomažu u učenju, 42 učenika smatra da im u manjoj, a 34 u većoj mjeri pomažu, dok 21 učenik smatra da mu bilješke u potpunosti pomažu.

Troje učenika navelo je da su im bilješke iz e-imenika nejasne, 67 ovu tvrdnju smatra u manjoj, a 33 učenika u većoj mjeri točnom, a 8 učenika smatra da su bilješke u e-imeniku jasne.

Šest učenika smatra da bilješke iz e-imenika nisu dane na vrijeme kako bi mogli popraviti svoje učenje, 42 učenika smatra ovu tvrdnju u manjoj mjeri, a 44 u većoj mjeri točnom. Devetnaest učenika smatra da su im bilješke dane na vrijeme te da uz pomoć njih mogu popraviti svoje učenje.

Dvanaest učenika napisalo je da im bilješke iz e-imenika ne govore jasno na koji način treba učiti, 44 učenika smatra ovu tvrdnju u manjoj, a 38 u većoj mjeri točnom. Sedamnaest učenika odgovorilo je da ih bilješke iz e-imenika u potpunosti upućuju u način učenja.

Sedamnaest učenika napisalo je da im uz pomoć bilježaka iz e-imenika roditelji ne mogu pomoći u učenju, 27 učenika smatra da im roditelji uz pomoć bilježaka iz e-imenika u manjoj mjeri mogu pomoći u učenju, 28 učenika smatra da im roditelji u većoj mjeri mogu pomoći, a 39 učenika napisalo je da im roditelji u potpunosti pomažu u učenju uz pomoć bilježaka iz e-imenika.

U nastavku slijedi tablični prikaz podataka prikupljenih upitnikom među učenicima od 5. do 8. razreda.

Tablica 6. Tablica analize upitnika za učenike - frekvencije učeničkih odgovora

TVRDNJA / ISKAZ	TOČNO/ZASTUPLJENO			
	1 - netočno / nije zastupljeno	2 - u manjoj mjeri točno / zastupljeno	3 - u većoj mjeri točno / zastupljeno	4 - točno / zastupljeno
	1	2	3	4
U mojoj školi većina učitelja provodi vrednovanje tijekom procesa učenja (dok učimo određeno gradivo govore nam koliko smo dobri u učenju).	1 učenik	27 učenika	62 učenika	21 učenik
Učitelji prate moje učenje i jasno mi govore u čemu sam dobar/dobra.	3 učenika	26 učenika	34 učenika	48 učenika
Učitelji/učiteljice prate moje učenje i jasno mi govore što moram popraviti	1 učenik	48 učenika	48 učenika	14 učenika
Učitelji/učiteljice mi kažu što moram popraviti u učenju odmah čim uoče da mi je nešto nejasno ili teško.	4 učenika	38 učenika	40 učenika	29 učenika
Učitelji/učiteljice mi govore kako moram učiti (nude mi primjere učenja kao što su izrada umne mape ili rješavanje zadataka iz radne bilježnice ili odgovaranje na pitanja iz udžbenika...).	13 učenika	44 učenika	36 učenika	18 učenika
Učitelji/učiteljice prate moje učenje i jasno mi govore što moram popraviti	24 učenika	44 učenika	31 učenik	12 učenika
Učitelji/učiteljice mi pomažu da izaberem onaj način učenja koji meni najviše odgovara.	5 učenika	40 učenika	44 učenika	22 učenika
Učitelji/učiteljice redovito upisuju bilješke o mom učenju u e-imenik.	13 učenika	15 učenika	28 učenika	55 učenika
Redovito čitam bilješke o učenju u e-imeniku.	14 učenika	42 učenika	34 učenika	21 učenik
Bilješke iz e-imenika pomažu mi u učenju.	3 učenika	67 učenika	33 učenika	8 učenika
Bilješke iz e-imenika jasne su mi.	6 učenika	42 učenika	44 učenika	19 učenika
Bilješke iz e-imenika dane su mi na vrijeme da mogu popraviti svoje učenje.	12 učenika	44 učenika	38 učenika	17 učenika
Bilješke iz e-imenika jasno mi govore na koji način moram učiti.	17 učenika	27 učenika	28 učenika	39 učenika
Uz pomoć bilježaka iz e-imenika roditelji mi pomažu u učenju.	1 učenik	27 učenika	62 učenika	21 učenik

Izvor: obrada autora

Na temelju razina postignuća opisanih u upitniku može se zaključiti da Škola ima dogovoren način izvješćivanja o procesu učenja. Učitelji provode formativno vrednovanje, a informacije koje su dane nisu u potpunosti jasne ni pravovremene. Izvješćivanje te nejasne povratne informacije ne pomažu učenicima usmjeriti učenje. Većina učenika čita povratne informacije zapisane u e-imeniku, ali ih ne koriste kao smjernice i korektiv u procesu učenja. Najveći broj odgovora na razini 2 (nedovoljno zastupljeno) sugerira da učitelji nedovoljno govore ili bilježe na koji način treba učiti, ne nude različite strategije učenja niti potiču učenike da izaberu onu strategiju koja im najviše odgovara. Budući da je upitnik bio anoniman, nije moguće utvrditi postoji li povezanost između tvrdnji učenika, njihovih razvojnih sposobnosti i postignuća.

Ako se rezultatima dobivenim popunjavanjem upitnika doda uočeno uvidom u nastavne sate, valja zaključiti da učenici djelomično uočavaju, razumiju i koriste povratne informacije koje dobivaju tijekom procesa učenja pa ih je važno educirati u tom području. Stoga će se u akcijski plan uvrstiti provođenje radionica na satima ponavljanja u svim nastavnim predmetima i na satu razrednika te redovito provođenje međupredmetne teme Učiti kako učiti.

5.3.REZULTATI PODATAKA PRIKUPLJENIH OD RODITELJA

U istraživanju je sudjelovalo 26 roditelja 5. razreda i 17 roditelja 3. razreda osnovne škole. Podaci su se prikupljali fokus grupom, razgovori su uz suglasnost roditelja snimani i transkribirani pa je na temelju transkripata napravljena tematska analiza.

Roditelji su podijelili svoja razmišljanja o tome čitaju li bilješke koje učitelji upisuju u e-imenik, koliko ih često čitaju te mogu li uz pomoć napisanih bilježaka pomoći svome djetetu u procesu učenja. Roditelji su dalje analizirali konkretne povratne informacije koje su kao primjer za analizu izdvojene iz e-imenika.

Roditelji učenika 3. razreda

Roditelji učenika 3. razreda bili su podijeljeni u dvije grupe. Razgovor u jednoj grupi vodila je učiteljica 3. razreda, a u drugoj ravnateljica.

Svi nazočni roditelji rekli su da čitaju bilješke koje učitelji upisuju u e-imenik. Većina ih čita svakodnevno (neki i dva puta dnevno), dok je troje roditelja reklo kako bilješke čita

nekoliko puta tjedno. Roditelji su izjavili da mogu prepoznati bilješke koje su dane tijekom procesa učenja i da im većina tih bilježaka služi kao pomoć djetetu u procesu učenja. Roditelji su istaknuli da su neke bilješke upisane kad je već ocjena dana i da im one ne mogu poslužiti kao pomoć. Istaknuli su da su neke bilješke nerazumljive te postavili pitanje što napraviti ako bilješku ne razumiju. Na to su dobili odgovor da dođu na individualni razgovor s predmetnim učiteljem (ni jedan roditelj do tada nije zatražio razgovor s predmetnim učiteljem). Jedna je majka zaključila da joj je uz pomoć tih bilježaka puno lakše pratiti rad mlađeg djeteta nego starijeg koje je išlo u školu prije negoli su se takve bilješke počele upisivati. Neki su roditelji istaknuli da se ne snalaze ako ima previše bilježaka te da im to stvara konfuziju. Svi su se roditelji složili da su bilješke koje piše učitelj iz Engleskog jezika najkonkretnije jer piše što je učenik naučio i što još treba te na koji način treba učiti (npr. riješiti točno određeni zadatak u radnoj bilježnici).

Analiza konkretnih primjera

Primjer 1.

MATEMATIKA - DIJELJENJE VIŠEZNAMENKASTOG BROJA DVOZNAMENKASTIM
Roditelji su zaključili da je učenik sve naučio i upitali kome je ova bilješka namijenjena jer smatraju da je napisana stručnom terminologijom.

Primjer 2.

ISTRAŽIVAČKI RAD

Roditelji su zaključili da je jasno što je učenik napravio, ali nije jasno što nije niti što se od njega očekuje. Smatraju da bi ova bilješka trebala biti konkretnija.

Primjer 3.

ENGLESKI JEZIK

Roditeljima je iz ove bilješke potpuno jasno što se provjeravalo, što je učenik usvojio i na kojoj razini te što još mora napraviti da rezultat u konačnici bude bolji.

Primjer 4.

PONAVLJANJE - RAČUNALNO RAZMIŠLJANJE I PROGRAMIRANJE - PROGRAMSKI JEZIK

Roditelji smatraju da je bilješka stručno napisana, da govori što se provjeravalo, da ne govori na kojoj je razini učenik svladao gradivo, ali govori što učenik treba napraviti da bi popravio svoj rezultat, što smatraju jako važnim.

Roditelji učenika 3. razreda u konačnici su zaključili da im bilješke koje učitelji pišu u e-imenik mogu pomoći u usmjeravanju učenja njihova djeteta. Smatraju da one ne bi trebale biti stručno napisane, niti preopširne.

Roditelji učenika 5. razreda

Roditelji učenika 5. razreda bili su podijeljeni u tri grupe. Razgovor su vodili ravnateljica, razrednica 5.A razreda i razrednik 5.B razreda. Oni su nakon razgovora, na temelju snimaka, napravili transkripte koji su bili temelj za tematsku analizu koja slijedi.

Svi su roditelji rekli da redovito čitaju bilješke iz e-imenika i to vrlo često, većina svakodnevno. Neki roditelji prepoznaju bilješke koje su dane tijekom procesa učenja, neki ne prepoznaju. U sve tri grupe istaknuto je kako neki učitelji (učiteljica matematike) ocjene upisuju i mjesec dana nakon što je pisan ispit, što je jako loše pa ako je i dana bilješka uz ocjenu, ona im ne pomaže da poprave učenje. Utvrdili su da ima učitelja koji redovito pišu bilješke i one su jasne i konkretne te im mogu pomoći da usmjere svoje dijete prema nekom dobrom rezultatu i olakšavaju im praćenje djetetova rada (engleski jezik). Jedan je roditelj rekao da mu bilješka koja je predugačka nije pomoć jer je teško može razumjeti te smatra da bilješka mora biti napisana što jednostavnijim rječnikom jer ona služi učeniku i roditelju. Jedna je majka naglasila da iz većine bilježaka može iščitati što je dijete dobro napravilo, ali ne i u čemu je pogriješilo. Većina bilježaka, po mišljenju roditelja, ne ukazuje na načine učenja (kako učenik može popraviti svoje učenje).

Usljediła je analiza primjera bilješka iz e-imenika.

Primjer 1.

MATEMATIKA - DIJELJENJE VIŠEZNAMENKASTOG BROJA DVOZNAMENKASTIM
Roditeljima je iz bilješke bilo jasno što je učenik naučio. Nije jasno koji su relevantni elementi problema niti su jasno navedene metode rješavanja. Roditelji smatraju da je ova bilješka napisana previše stručno.

Primjer 2.

ISTRAŽIVAČKI RAD

Roditeljima je jasno što je učenik naučio, ali im nije jasno što još treba naučiti i što je to što se od njega očekuje. Jedna je majka pitala je li to bio zadatak za učenike ili roditelje.

Primjer 3.

ENGLJSKI JEZIK

Većina roditelja složila se da je ova bilješka napisana jasno i govori što je učenik naučio, na kojoj razini, što nije naučio i kako treba naučiti ono što nije. Nekoliko roditelja ipak smatra da bilješka nije u potpunosti jasna jer ne razumiju što se od učenika traži.

Primjer 4.

PONAVLJANJE - RAČUNALNO RAZMIŠLJANJE I PROGRAMIRANJE -
PROGRAMSKI JEZIK

Roditelji smatraju da je ova bilješka jasno napisana i da bi učenicima koji uče to gradivo trebala biti razumljiva (dok nekim roditeljima nije jer ne znaju gradivo). Iz bilješke je, smatraju mnogi, jasno što treba napraviti da se popravi učenje.

Nakon analize konkretnih primjera roditelji su u različitim grupama došli do sličnih zaključaka. Smatraju da je ovakav način vrednovanja dobar, slažu se da ga treba poboljšati jer još uvijek svi učitelji ne upisuju bilješke tijekom procesa učenja. Zaključuju, nadalje, da bilješke moraju biti pravovremene i jasne roditeljima (npr. nije jasno što znači djelomično...) te ne predugačke. Naglasili su važnost uključivanja učenika i roditelja u proces vrednovanja na način da ih se pouči kako čitati bilješke i kako uz pomoć njih usmjeriti učenje.

Roditelji su u fokus grupama dali niz konkretnih povratnih informacija učiteljima o tome koliko su bilješke koje upisuju u e-imenik jasne i u kojoj su im mjeri pomoć u usmjeravanju procesa učenja njihova djeteta. Iz povratnih informacija roditelja slijedi zaključak da je poželjno provoditi formativno vrednovanje te kako je proces formativnog vrednovanja i izvješćivanja o njemu potrebno unaprijediti. Konkretna pitanja, primjeri i razmišljanja roditelja potvrdili su tezu da roditelji i učitelji mogu i moraju biti partneri u procesu vrednovanja učenika, ali i da svatko u tom procesu ima svoju jasno određenu ulogu.

6. AKCIJSKI PLAN

Na temelju provedenog akcijskog istraživanja utvrđeno je što u procesu formativnog vrednovanja treba poboljšati te će u Strateškom planu razvoja OŠ Jurja Dalmatinca Pag kao jedna mjera cilja za unaprjeđenje odgojno-obrazovnog procesa biti poboljšanje procesa formativnog vrednovanja, vrednovanja za učenje i procesa izvješćivanja o provedenom vrednovanju. Kroz mjeru navedenog cilja provodit će se aktivnosti koje će uključiti stručno usavršavanje učitelja te upoznavanje učenika i roditelja s procesom vrednovanja za učenje. Razrada spomenute mjere slijedi u tabličnom prikazu.

Tablica 7. Razrada mjere Unaprjeđenje sustava formativnog vrednovanja, vrednovanja za učenje i izvješćivanja o njemu

CILJ	UNAPRJEĐENJE ODGOJNO-OBRAZOVNOG PROCESA
Mjera	Unaprjeđenje sustava formativnog vrednovanja, vrednovanja za učenje i procesa izvješćivanja o njemu
Cilj i opis mjere	Cilj je ove mjere osigurati kontinuirani razvoj znanja i vještina učitelja u procesu formativnog vrednovanja budući da je to odgovoran i osjetljiv proces na temelju kojeg se donose važne odluke za učenika. Osim profesionalnog razvoja učitelja potrebno je osposobiti učenike za procese samovrednovanja svoga rada te uključiti roditelje kao partnere u zajedničkom praćenju i vođenju procesa učenja svakog pojedinog učenika.
Aktivnosti	<ol style="list-style-type: none"> 1. Na temelju analize napraviti plan stručnog usavršavanja učitelja i stručnih suradnika na području formativnog vrednovanja procesa učenja i izvješćivanja o njemu. 2. Provođenje stručnog usavršavanja organiziranjem predavanja, radionica i kolegijalnih rasprava učitelja na sjednicama Učiteljskog vijeća i stručnim aktivima 3. Uključivanje u Erasmus projekt i organizacija putovanja i stručnog usavršavanja u europskim školama (Tema: Učiti kako učiti). 4. Naučiti učenike postaviti cilj učenja i pronaći put do njega. 5. Naučiti učenike kako pratiti bilješke učitelja i na temelju njih usmjeriti proces svoga učenja te ih uključiti u proces samovrednovanja svoga rada kroz provođenje metode vrednovanje kao učenje. 6. Organizirati roditeljske sastanke, predavanja i radionice za roditelje na kojima će ih se educirati o načinu praćenja i korištenja povratnih informacija koje su im dane tijekom procesa učenja njihova djeteta, a kako bi mogli svom djetetu pomoći usmjeriti učenje prema jasno zadanom ishodu. 7. Napraviti analizu praćenja i vrednovanja procesa učenja i postignuća učenika nakon provedenih mjera i utvrditi utjecaj na uspjeh učenika.
Nositelji	Stručna služba Škole
Koordinator	Pedagog
Korisnici	Učenici, učitelji, roditelji
Pokazatelji	<ul style="list-style-type: none"> • Izrađen Plan stručnog usavršavanja učitelja i stručnih suradnika na području praćenja i vrednovanja procesa učenja i postignuća učenika • Zapisnici sa sjednica Učiteljskog vijeća i stručnih aktiva • Dokumentacija iz projekta Erasmus • Izrađene rubrike, dnevници učenja učenika, učenički portfelji • Zapisnici i izvješća s provedenih roditeljskih sastanaka, predavanja i radionica za roditelje • Izvješće o provedenoj analizi praćenja i vrednovanja procesa učenja
Nositelji i vrijeme praćenja pokazatelja	1. - 5. - kroz tri školske godine (2021./2022., 2022./2023. i 2023./2024.)

Izvor: obrada autora

Vrijeme provođenja mjere Unaprjeđenje sustava formativnog vrednovanja, vrednovanja za učenje i procesa izvješćivanja o njemu predviđeno je kroz tri školske godine. Kako bi se postavljeni cilj realizirao, potrebno je najprije da se učitelji educiraju o problemu, počnu kvalitetno provoditi vrednovanje za učenje, davati jasne i pravovremene povratne informacije, a tek nakon toga u proces se mogu uključiti učenici i roditelji koji moraju naučiti čitati povratne informacije i na temelju njih usmjeravati svoje učenje prema unaprijed postavljenom cilju.

6.1. AKTIVNOSTI ZA PROVOĐENJE MJERE

Mjere kojima se želi utjecati na poboljšanje procesa formativnog vrednovanja i izvješćivanja o njemu uključuju učitelje, učenike i roditelje pa su i podijeljene u tri kategorije i detaljno prikazane u svakoj od njih.

6.1.1. AKTIVNOSTI UČITELJA

Da bi učenici mogli upotrijebiti povratnu informaciju koja će ih usmjeriti k učenju za znanje, a roditelje na konkretnu pomoć, učitelji moraju proučiti proces formativnog vrednovanja, vrednovanja za učenje i formiranja jasne i pravovremene usmene i pisane povratne informacije. To mogu postići stručnim usavršavanjem u tom području koje će se provoditi kroz predavanja i radionice na sjednicama Učiteljskog vijeća i stručnih aktiva, izmjenama primjera dobre prakse u školi i izvan nje i individualnim proučavanjem literature na temu formativnog vrednovanja. Pokazatelji provođenja ove aktivnosti bit će zapisnici sa sjednica i aktiva te povratne informacije u e-imeniku koje bi u konačnici trebale dovesti do boljih rezultata učenika koji će biti vidljivi kroz ocjene i izvješća o uspjehu na kraju polugodišta ili nastavne godine.

Uvidom u rad učitelja na nastavnim satima i pregledom pedagoške dokumentacije (imenika učenika) utvrđeno je da većina učitelja provodi formativno vrednovanje i daje usmene i pisane povratne informacije učenicima o njihovom radu tijekom procesa učenja. Povratne informacije, međutim, nisu pravovremene, kod mnogih nisu dane na razini učenika (uopćene su i prepisane iz učiteljskih priručnika), pisane su stručnom terminologijom pa su učenicima i

roditeljima nejasne i ne upućuju na načine učenja radi popravljivanja procesa. Učitelji ne upoznaju učenike s ishodima nastavnih sati niti nastavnih cjelina i ne potiču učenike da sami formiraju cilj učenja (cilj učenja koji postavljaju učenici isključivo je ocjena). Povratne informacije koje učitelji daju učenicima na satu odnose se na rješavanje konkretnog zadatka ili problema, ne i na načine učenja i poboljšanje procesa. Drugim riječima, nedostaje upućivanja na generalne strategije učenja koje učenici mogu koristiti na različitim sadržajima i u različitim kontekstima učenja.

Iz svega navedenog slijedi zaključak da je potrebno unaprjeđenje procesa formativnog vrednovanja koji će dovesti do boljih rezultata učenja na kraju nekog nastavnog ciklusa. Stoga je napravljen dvogodišnji Plan stručnog usavršavanja učitelja koji će se provesti kroz tri aktivnosti: predavanja i radionice na sjednicama Učiteljskog vijeća i stručnim aktivnima, razmjene primjera dobre prakse u školi i izvan nje i samostalna stručna usavršavanja čitanjem literature.

Plan predavanja i radionice na sjednicama Učiteljskog vijeća i stručnim aktivnima u školskoj godini 2022./2023.

1. Samoregulacija učenja, predavanje, studeni 2022.
2. Cilj učenja/Kako učenicima postaviti cilj i kako ih naučiti da ga sami postave, predavanje i radionica, siječanj 2023.
3. Povratna informacija u procesu učenja, predavanje, ožujak, travanj 2023.
4. Strategije učenja.

Plan razmjene primjera dobre prakse u školskoj godini 2022./2023.

1. Provođenje međupredmetne teme Učiti kako učiti, tijekom godine, na sjednicama Učiteljskog vijeća.
2. Metode formativnog vrednovanja, stručni aktivni tijekom zimskih praznika, siječanj 2023.
3. Povratne informacije, stručni aktivni tijekom zimskih i proljetnih praznika, veljača, travanj 2023.
4. Uključivanje u projekt Erasmus s temom Učiti kako učiti, razrada projektne ideje, pronalaženje stručnih usavršavanja na spomenutu temu u europskim školama i prijava

na natječaj, na sastancima Tima za provođenje projekta Erasmus, studeni 2022. i veljača 2023.

Samostalno stručno usavršavanje učitelja u školskoj godini 2022./2023.

1. Čitanje stručne literature, tijekom godine.

Plan predavanja i radionice na sjednicama Učiteljskog vijeća i stručnim aktivima u školskoj godini 2023./2024.

1. Samoregulacija učenja u obiteljskom kontekstu, predavanje, studeni 2023.
2. Roditelji i učenici partneri u vrednovanju, predavanje i radionica, veljača 2024.
3. Vrednovanje kao učenje, predavanje, ožujak, travanj 2024.
4. Strategije učenja.

Plan razmjene primjera dobre prakse u školskoj godini 2023./2024.

1. Metode vrednovanja za učenje i povratna informacija, stručni aktivni, rujan/listopad 2024.
2. Vrednovanje kao učenje, metode, stručni aktivni, siječanj, veljača 2025.
3. Pohađanje tečajeva i diseminacija naučenog iz programa Erasmus, sjednice Učiteljskog vijeća i stručni aktivni, tijekom školske godine 2024./2025.

Samostalno stručno usavršavanje učitelja u školskoj godini 2023./2024.

1. Čitanje stručne literature tijekom godine i priprema predavanja i radionica za roditeljske sastanke, izlaganje na aktivnima i sjednicama Učiteljskog vijeća te na županijskim stručnim vijećima.

Implementacijom novih znanja u svoj rad, učitelji bi trebali poboljšati način vrednovanja u svrhu poučavanja onoga što su vrednovanjem utvrdili da učenicima treba i poboljšati suradnju s roditeljima, a to je dobar put k boljim rezultatima i poboljšanju kvalitete rada.

6.1.2. AKTIVNOSTI UČENIKA

Uvidom u nastavni sat i provođenjem upitnika među učenicima utvrđeno je da većina učenika čita povratne informacije koje učitelji zapisuju u e-imenik, ali ih ne koristi kao smjernicu i korektiv u procesu učenja. Manji broj učenika izjavio je da su bilješke iz e-imenika jasne. Većina učenika smatra da ih učitelji ne uče kako treba učiti, ne upoznaju ih s različitim strategijama učenja niti ih potiču da izabiru onu strategiju koja im je najprihvatljivija. Na promatranim satima uočeno je da učenici ne znaju koji je cilj učenja sata (nisu upoznati s ishodom). Također je uočeno da učenici traže povratnu informaciju učitelja o rješavanju konkretnog zadatka ili postavljenog problema, ne i o načinu učenja. Cilj koji učenici postavljaju u procesu učenja je ocjena.

Iz navedenog se može zaključiti kako je i kod učenika potrebno osvijestiti važnost vođenog i usmjerenog procesa učenja te ih osposobiti da uoče cilj koji je postavljen (do kuda moraju doći), da u skladu sa svojim sposobnostima i interesima postave svoj cilj te uz pomoć povratnih informacija od učitelja i uz pomoć roditelja dođu do postavljenog cilja i steknu znanje koje će moći upotrijebiti u različitim aktivnostima u školi i izvan nje i na koje će u svakom trenutku moći nadograditi nova znanja. Kako bi se to postiglo potrebno je provesti niz aktivnosti i stoga je osmišljen dvogodišnji Plan rada s učenicima koji će se provoditi kroz provođenje međupredmetne teme Učiti kako učiti, radionicama na satima ponavljanja i na satima razrednika te uvođenjem novih aktivnosti u Školskom kurikulumu kojima će se poticati samoregulacija učenja.

Provođenje međupredmetne teme Učiti kako učiti u školskoj godini 2022./2023.

1. Na svim satima u okviru Međupredmetne teme Učiti kako učiti osposobiti učenike da se:
 - koriste različitim strategijama učenja i upravljanja informacijama
 - uče postaviti ciljeve učenja
 - uče odabrati put do cilja.

Sve aktivnosti provode se tijekom cijele nastavne godine.

Provođenje radionica na satima ponavljanja gradiva i na satima razrednika u školskoj godini 2022./2023.

1. Radionica: Kako postaviti cilj učenja i kako doći do postavljenog cilja?, veljača 2023.
2. Radionica: Bilješka u e-imeniku namijenjena je meni (učenje uz pomoć bilježaka), i što mogu ili moram pitati učitelja o svome učenju? (naučiti tražiti povratnu informaciju o svome učenju), travanj, svibanj 2023.
3. Radionica - Učinkovite strategije učenja.

Obogaćivanje Školskog kurikulumu uvođenjem novih aktivnosti kojima će se poboljšati proces učenja u školskoj godini 2022./2023.

1. Uvođenje i provođenje izvannastavne aktivnosti Razvijanje vještina čitanja i slušanja s razumijevanjem, tijekom školske godine 2022./2023.

Provođenje međupredmetne teme Učiti kako učiti u školskoj godini 2023./2024.

1. Na svim satima u okviru Međupredmetne teme Učiti kako učiti osposobiti učenike da se:
 - koriste različitim strategijama učenja i upravljanja informacijama
 - uče postaviti ciljeve učenja
 - uče odabrati put do cilja
 - planiraju i odabiru pristup učenju
 - samovrednuju proces učenja.

Sve aktivnosti provode se tijekom cijele nastavne godine na svim nastavnim satima.

Provođenje radionica na satima ponavljanja gradiva i na satima razrednika u školskoj godini 2023./2024.

1. Radionica: Kako postaviti cilj učenja i kako doći do postavljenog cilja?, listopad, studeni 2023.
2. Radionica: Strategije učenja.
3. Radionica: Bilješka u e-imeniku namijenjena je meni (učenje uz pomoć bilježaka), i što mogu ili moram pitati učitelja o svome učenju? (naučiti tražiti povratnu informaciju od učitelja), veljača, ožujak 2024.
4. Radionica: Koliko sam dobar u učenju (provođenje vrednovanja kao učenja), listopad 2023., svibanj 2024.

Obogaćivanje Školskog kurikulumu uvođenjem novih aktivnosti kojima će se poboljšati proces učenja u školskoj godini 2023./2024.

1. Provođenje izvannastavne aktivnosti Razvijanje vještina čitanja i slušanja s razumijevanjem, jedan sat tjedno tijekom školske godine 2023./2024.
2. Implementacija primjera dobre prakse iz europskih škola u Školski kurikulum.

Nakon provođenja mjera iz dvogodišnjeg plana, krajnji rezultati učenja trebali bi biti bolji što će se očitovati u boljem postignuću i boljim konačnim rezultatima koji će se provjeriti vanjskim vrednovanjem i analizom uspjeha učenika na kraju nastavnih godina. Sudeći prema rezultatima već provedenih istraživanja, a nakon edukacije učenika o vrednovanju za učenje, proces vrednovanja u svrhu učenja i poučavanja trebao bi se unaprijediti i u ovoj školi.

6.1.3. AKTIVNOSTI RODITELJA

Roditelji koji su sudjelovali u radu fokus grupa izjavili su da redovito čitaju bilješke u e-imeniku. Oni smatraju da je provođenje formativnog vrednovanja dobro te da im bilješke koje su pravovremeno napisane i jasne (nisu napisane stručnom terminologijom) pomažu u vođenju djeteta kroz proces učenja ili pomaganja u njemu. Naglasili su da im bilješke koje su napisane stručnom terminologijom ili nedovoljno jasno (npr. djelomično usvojio...) ne mogu poslužiti kako bi pomogli svojoj djeci u učenju. Nadalje, roditelji navode kako se ne snalaze ako je povratna informacija upisana u e-imenik preduga. Roditelji rijetko traže individualne razgovore s predmetnim učiteljima, uglavnom informacije o postignuću (ne o procesu učenja) traže od razrednika.

Potrebno je, dakle, unaprijediti sustav provođenja formativnog vrednovanja i izvješćivanja o njemu te je poželjno roditelje, u skladu s ulogom koju imaju, uključiti u taj proces. Stoga je napravljen dvogodišnji plan rada s roditeljima koji će uključiti aktivnosti predavanja na roditeljskim sastancima i organizaciju individualnih razgovora u poslijepodnevnim satima te „dana otvorenih vrata“, odnosno uvođenje termina u kojima će više učitelja biti dostupno roditeljima za individualne razgovore s predmetnim učiteljima o načinu učenja (ne samo o konačnoj ocjeni). Dan otvorenih vrata započinje roditeljskim sastancima svih razrednih odjela u isto vrijeme. Nakon roditeljskih sastanaka svi su učitelji dostupni za

individualne razgovore s roditeljima. Danu otvorenih vrata prethodi sjednica razrednih vijeća svih razrednih odjela na kojoj se detektiraju problemi u učenju i dogovara način rješavanja problema, a predmetni učitelji razrednicima sugeriraju koje roditelje da upute na individualni razgovor u svrhu dogovora i pomoći oko rješavanja problema u učenju.

Plan provođenja predavanja na roditeljskim sastancima i danima otvorenih vrata u školskoj godini 2022./2023.

1. Cilj učenja i put do cilja, prosinac 2022. – ožujak 2023.
2. Bilješka iz e-imenika, putokaz i smjernica, predavanje na danima otvorenih vrata, svibanj 2023.

Organizacija individualnih razgovora i roditeljskih sastanaka u poslijepodnevnim satima u školskoj godini 2022./2023.

1. Organizacija individualnih razgovora u poslijepodnevnim satima, tijekom nastavne godine.
2. Organizacija Dana otvorenih vrata, prosinac 2022. i svibanj 2023.

Plan provođenja predavanja na roditeljskim sastancima i danima otvorenih vrata u školskoj godini 2023./2024.

1. „Učiti kako učiti“ u obiteljskom okruženju, predavanje, studeni 2023. – ožujak 2024.
2. Bilješka iz e-imenika, putokaz i smjernica, predavanje na danima otvorenih vrata, prosinac 2023. i svibanj 2024.

Organizacija individualnih razgovora i roditeljskih sastanaka u poslijepodnevnim satima u školskoj godini 2023./2024.

1. Organizacija individualnih razgovora u poslijepodnevnim satima, tijekom nastavne godine.
2. Organizacija Dana otvorenih vrata, prosinac 2023. i svibanj 2024.

Pokazatelji provedbe ovih aktivnosti bit će zapisnici s roditeljskih sastanaka i radionica, a rezultati bi trebali biti vidljivi u češćem dolaženju roditelja na individualne razgovore s predmetnim učiteljima na kojima će tražiti smjernice o tome kako pomoći djetetu u svladavanju neke teškoće ili kako pravilno usmjeriti njegovo učenje te boljem uspjehu učenika koji će rezultirati zadovoljstvom roditelja. Edukacije roditelja i njihovo uključivanje u proces vrednovanja, sukladno njihovoj ulozi, trebale bi poboljšati proces učenja i stjecanja znanja kod učenika jer će roditelji naučiti iz povratne informacije iščitati kada djetetu treba pomoći, a pomoć koju će mu pružiti bit će usmjerena na ono što treba mijenjati, odnosno usavršavati ili poboljšavati.

6.2. AKTIVNOSTI ZA PROVOĐENJE MJERE U RAZVOJNOM PLANU OŠ JURJA DALMATINCA PAG

Razvojni plan rada u školskoj godini 2022./2023. nastao je na temelju Strateškog plana razvoja Osnovne škole Jurja Dalmatinca Pag za razdoblje od 2021. do 2025. godine. Strateški ciljevi i mjere koje su definirane u Strateškom planu definirane su na temelju samovrednovanja rada škole koje je provedeno analizom nastavnog procesa i akcijskim istraživanjem u kojemu su sudjelovali učitelji i stručni suradnici, učenici i roditelji. Strateški plan razvoja Osnovne škole Jurja Dalmatinca Pag objavljen je na mrežnim stranicama škole.

6.2.1. ŠKOLSKA GODINA 2022./2023.

U tabličnom prikazu slijedi razrada strateškog cilja Unaprjeđenja odgojno-obrazovnog procesa i mjere Unaprjeđenje formativnog vrednovanja i izvješćivanja o njemu. (Tablica 8.)

Tablica 8. Razvojni plan OŠ Jurja Dalmatinca Pag u školskoj godini 2022./2023

OZNAKA I NAZIV STRATEŠKOG CILJA	AKTIVNOSTI PROVEDBE	MEHANIZMI PRAĆENJA/ POKAZATELJI	ROKOVI	NOSITELJ AKTIVNOSTI	POTREBNI RESURSI
<p>Cilj: Unaprjeđenje odgojno-obrazovnog procesa</p> <p>Mjera: Unaprjeđenje formativnog vrednovanja i izvješćivanja o njemu</p>	<p>2.2.1.STRUČNO USAVRŠAVANJE UČITELJA</p> <p>PREDAVANJA I RADIONICE</p> <p>1. Predavanje: Samoregulacija učenja</p> <p>2. Radionica: Cilj učenja/Kako učenicima postaviti cilj učenja i kako ih naučiti da ga sami postavbe</p> <p>3. Predavanje: Povratna informacija u procesu učenja</p> <p>4. Predavanje: Strategije učenja</p> <p>PRIMJERI DOBRE PRAKSE</p> <p>1. Provođenje međupredmetne teme Učiti kako učiti (informalno i suradničkim uvidom u nastavne sate)</p> <p>2. Metode formativnog vrednovanja</p> <p>3. Povratne informacije, informalno i na stručnim aktivima</p> <p>4. Uključivanje u projekt Erasmus s temom Učiti kako učiti (razrada projektne ideje, pronalaženje stručnih usavršavanja na spomenutu temu u europskim školama i prijava na natječaj)</p> <p>SAMOSTALNO STRUČNO USAVRŠAVANJE</p> <p>1. Čitanje stručne literature i sudjelovanje na stručnim usavršavanjima izvan škole</p>	<p>Zapisnik sa sjednice Učiteljskog vijeća</p> <p>Zapisnik sa sjednice Učiteljskog vijeća</p> <p>Zapisnik sa sjednice Učiteljskog vijeća</p> <p>Zapisnik sa sjednice Učiteljskog vijeća</p> <p>Zapisnici sa stručnih aktiva i Učiteljskog vijeća, dnevnicu učitelja</p> <p>Zapisnici sa stručnih aktiva</p> <p>Zapisnici sa stručnih aktiva, pripreme učitelja</p> <p>Zapisnici sa sastanaka Tima za provođenje projekta Erasmus</p> <p>Učiteljski dnevnicu</p>	<p>Studeni 2022.</p> <p>Siječanj 2023.</p> <p>Ožujak, travanj 2023.</p> <p>Svibanj 2023.</p> <p>Tijekom školske godine</p> <p>Tijekom zimskog odmora učenika, siječanj 2023.</p> <p>Tijekom godine i na stručnim aktivima tijekom proljetnih praznika učenika, veljača, travanj Studeni 2022. i veljača 2023.</p> <p>Tijekom školske godine</p>	<p>Ravnateljica, vanjski suradnik</p> <p>Stručni suradnik pedagog</p> <p>Ravnateljica</p> <p>Stručna služba</p> <p>Učitelji i stručni suradnici</p> <p>Voditelji stručnih aktiva</p> <p>Svi učitelji i stručni suradnici</p> <p>Tim za provođenje projekta</p> <p>Svi učitelji i stručni suradnici</p>	<p>Putni trošak i dnevnicu za vanjskog suradnika (500,00 kn)</p> <p>Troškovi pripreme materijala za radionicu (100,00 kn)</p> <p>Računalo, projektor, stručna literatura</p> <p>Računalo, projektor, stručna literatura</p> <p>Nastavni materijali, pripreme učitelja</p> <p>Nastavni materijali, pripreme učitelja</p> <p>Zapisi iz e-imenika</p> <p>Projektna dokumentacija, financijska sredstva iz Projekta</p> <p>Sredstva za putne troškove i dnevnicu učiteljima, IKT oprema za online usavršavanje</p>

<p>Cilj: Unaprjeđenje odgojno-obrazovnog procesa</p> <p>Mjera: Unaprjeđenje formativnog vrednovanja i izvješćivanja o njemu</p>	<p>2.2.2.RAD S UČENICIMA</p> <p>PROVOĐENJE MEĐUPREDMETNE TEME UČITI KAKO UČITI</p> <p>1. Na svim satima u redovnoj nastavi</p> <p>PROVOĐENJE RADIONICA</p> <p>1. Radionica: Kako postaviti cilj učenja? Kako doći do postavljenog cilja?</p> <p>2. Radionica: Bilješka u e-imeniku namijenjena je meni (učenje uz pomoć bilježaka) / Što moram pitati učitelja o svome učenju?</p> <p>3. Radionica: Učinkovite strategije učenja</p> <p>OBOGAĆIVANJE ŠKOLSKOG KURIKULUMA</p> <p>1. Uvođenje i provođenje izvannastavne aktivnosti Razvijanje vještina čitanja i slušanja s razumijevanjem</p>	<p>Učenički dnevni i bilježnice</p> <p>Bilježnice učenika, učeničke mape</p> <p>Učeničke mape</p> <p>Učeničke mape</p> <p>Nastavni listići</p>	<p>Tijekom nastavne godine</p> <p>Veljača - travanj 2023.</p> <p>Travanj - svibanj 2023.</p> <p>Svibanj 2023.</p> <p>Tijekom nastavne godine</p>	<p>Učitelji, stručni suradnici, učenici</p> <p>Pedagog</p> <p>Stručni suradnici</p> <p>Stručni suradnici</p> <p>Voditelj aktivnosti</p>	<p>Nastavna sredstva i pomagala</p> <p>Nastavna sredstva i pomagala, nastavni materijali</p> <p>Materijal za radionicu, nastavna sredstva i pomagala</p> <p>Materijal za radionicu, nastavna sredstva i pomagala</p> <p>Nastavni listići, audiomaterijal</p>
	<p>2.2.3.RAD S RODITELJIMA PREDAVANJA NA RODITELJSKIM SASTANCIMA I DANIMA OTVORENIH VRATA</p> <p>1. Predavanje: Cilj učenja i put do cilja</p> <p>2. Predavanje: Bilješka iz e-imenika, putokaz i smjernica</p> <p>ORGANIZACIJA INDIVIDUALNIH RAZGOVORA U POSLIJEPodnevnim SATIMA</p> <p>1. Organizacija individualnih razgovora u poslijepodnevnim satima</p> <p>2. Organizacija Dana otvorenih vrata</p>	<p>Zapisnici s roditeljskih sastanaka</p> <p>Zapisnik s predavanja</p> <p>Raspored individualnih razgovora objavljen na mrežnoj stranici Škole</p> <p>Školski kurikulum</p>	<p>Prosinac 2022. – ožujak 2023.</p> <p>Dan otvorenih vrata, svibanj 2023.</p> <p>Tijekom nastavne godine</p> <p>Prosinac 2022. i svibanj 2023.</p>	<p>Ravnateljica, stručni suradnik pedagog</p> <p>Predmetni učitelji</p> <p>Svi učitelji i stručni suradnici</p>	<p>Računalo, projektor</p> <p>Bilješke iz e-imenika</p>

Izvor: obrada autora

S obzirom na to da će se mjera Unaprjeđenje formativnog vrednovanja i izvješćivanja o njemu provoditi kroz više nastavnih godina, analiza unaprjeđenja suradničkih odnosa kroz razmjenu kvalitetnih povratnih informacija će se napraviti na kraju školske godine 2023./2024.

6.2.2. ŠKOLSKA GODINA 2023./2024.

Razvojni plan rada u školskoj godini 2023./2024. razrađen je samo za mjeru Unaprjeđenje formativnog vrednovanja i izvješćivanja o njemu, cilja Unaprjeđenje odgojno-obrazovnog procesa, a na temelju provedenog akcijskog istraživanja. Razrada je prikazana u tablici koja slijedi. (Tablica 9.)

Tablica 9. Razvojni plan OŠ Jurja Dalmatinca Pag u školskoj godini 2022./2023

OZNAKA I NAZIV STRATEŠKOG CILJA	AKTIVNOSTI PROVEDBE	MEHANIZMI PRAĆENJA/ POKAZATELJI	ROKOVI	NOSITELJ AKTIVNOSTI	POTREBNI RESURSI
<p>Cilj: Unaprjeđenje odgojno-obrazovnog procesa</p> <p>Mjera: Unaprjeđenje formativnog vrednovanja i izvješćivanja o njemu</p>	<p>STRUČNO USAVRŠAVANJE UČITELJA</p> <p>PREDAVANJA I RADIONICE</p> <p>1. Predavanje: Samoregulacija učenja u obiteljskom kontekstu</p> <p>2. Predavanje i radionica: Roditelji i učenici, partneri u vrednovanju</p> <p>3. Predavanje i radionica: Vrednovanje kao učenje</p> <p>4. Predavanje: Strategije učenja</p> <p>PRIMJERI DOBRE PRAKSE</p> <p>1. Metode vrednovanja za učenje i povratna informacija</p> <p>2. Vrednovanje kao učenje, metode</p> <p>3. Pohadanje tečajeva i diseminacija naučenog u sklopu programa Erasmus</p> <p>SAMOSTALNO STRUČNO USAVRŠAVANJE UČITELJA</p> <p>1. Čitanje stručne literature, priprema predavanja i radionica za roditeljske sastanke, izlaganje na aktivima i sjednicama u školi i izvan nje</p>	<p>Zapisnik sa sjednice Učiteljskog vijeća</p> <p>Zapisnik sa sjednice Učiteljskog vijeća</p> <p>Zapisnik sa sjednice Učiteljskog vijeća</p> <p>Zapisnik sa sjednice Učiteljskog vijeća</p> <p>Zapisnici sa stručnih aktiva, materijali s nastave (primjeri izlaznih kartica, kvizova...)</p> <p>Zapisnici sa stručnih aktiva</p> <p>Projektna dokumentacija, zapisnici sa sjednica Učiteljskog vijeća i stručnih aktiva</p> <p>Zapisnici sa sjednica, stručnih aktiva i roditeljskih sastanaka</p>	<p>Studeni 2023.</p> <p>Veljača 2024.</p> <p>Ožujak, travanj 2024.</p> <p>Svibanj 2024.</p> <p>Rujan, listopad 2023.</p> <p>Siječanj, veljača 2025.</p> <p>Tijekom cijele nastavne godine</p> <p>Tijekom cijele nastavne godine</p>	<p>Ravnateljica, vanjski suradnik</p> <p>Stručni suradnik pedagog</p> <p>Stručni suradnici, učitelji mentori i savjetnici</p> <p>Stručni suradnik pedagog, vanjski suradnici</p> <p>Voditelji stručnih aktiva</p> <p>Voditelji stručnih aktiva</p> <p>Učitelji i stručni suradnici</p> <p>Učitelji i stručni suradnici</p>	<p>Troškovi putovanja i dnevnice vanjskog suradnika, računalo, projektor</p> <p>Računalo, projektor</p> <p>Računalo, projektor</p> <p>Računalo, projektor, stručna literatura</p> <p>Nastavni materijali, pripreme učitelja, e-imenik</p> <p>Nastavni materijali, pripreme učitelja</p> <p>Nastavni materijali, financijska sredstva iz projekta Erasmus za provođenje stručnih putovanja Nastavni materijali, računalo, projektor</p> <p>Stručna literatura</p>
<p>Cilj: Unaprjeđenje odgojno-obrazovnog procesa</p> <p>Mjera: Unaprjeđenje formativnog vrednovanja i izvješćivanja o njemu</p>	<p>RAD S UČENICIMA PROVOĐENJE MEĐUPREDMETNE TEME UČITI KAKO UČITI</p> <p>1. Rad na satima redovne nastave</p> <p>PROVOĐENJE RADIONICA NA SATIMA RAZREDNIKA I SATIM PONAVLJANJA GRADIVA</p> <p>1. Radionica: Kako postaviti cilj učenja i kako doći do njega?</p> <p>2. Radionica: Učinkovite strategije učenja</p>	<p>Pripreme učitelja, bilježnice učenika, učeničke mape</p> <p>Učeničke mape</p> <p>Učeničke mape</p>	<p>Tijekom cijele nastavne godine</p> <p>Listopad, studeni 2023.</p> <p>Veljača, 2024.</p>	<p>Učitelji, stručni suradnici, učenici</p> <p>Učitelji, stručni suradnici</p> <p>Stručni suradnik pedagog</p>	<p>Nastavna sredstva i pomagala, nastavni materijali, stručna literatura</p> <p>Nastavna sredstva i pomagala, nastavni materijali</p> <p>Nastavna sredstva i pomagala, nastavni materijali</p>

	<p>3. Radionica: Bilješka u e-imeniku namijenjena je meni i što mogu pitati učitelja o svome učenju (učenje uz pomoć bilježaka)</p> <p>4. Radionica: Koliko sam dobar u učenju (provođenje vrednovanja kao učenja)</p> <p>OBOGAĆIVANJE ŠKOLSKOG KURIKULUMA</p> <p>1. Provođenje izvannastavne aktivnosti Razvijanje vještina čitanja i slušanja s razumijevanjem</p> <p>2. Implementacija primjera dobre prakse (aktivnosti, projekata) iz europskih škola (iz projekta Erasmus)</p>	<p>Bilješke iz e-imenika, učeničke mape</p> <p>Liste za samoprocjenu, učeničke mape</p> <p>Učeničke bilježnice</p> <p>Školski kurikulum</p>	<p>Ožujak 2024.</p> <p>Listopad - svibanj 2024.</p> <p>Tijekom nastavne godine, 1 sat tjedno</p> <p>Tijekom nastavne godine</p>	<p>Stručni suradnici</p> <p>Stručni suradnici</p> <p>Učitelj, voditelj aktivnosti</p> <p>Učitelji i stručni suradnici</p>	<p>Nastavna sredstva i pomagala, nastavni materijali</p> <p>Nastavna sredstva i pomagala, nastavni materijali</p> <p>Nastavni materijali, audio i video materijali</p> <p>Nastavna sredstva i pomagala</p>
<p>Cilj: Unaprjeđenje odgojno-obrazovnog procesa</p> <p>Mjera: Unaprjeđenje formativnog vrednovanja i izvješćivanja o njemu</p>	<p>RAD S RODITELJIMA</p> <p>PREDAVANJA NA RODITELJSKIM SASTANCIMA I DANIMA OTVORENIH VRATA</p> <p>1. Predavanje: „Učiti kako učiti u obiteljskom okruženju“</p> <p>2. Predavanje: Bilješka iz e-imenika, putokaz i smjernica</p> <p>ORGANIZACIJA INDIVIDUALNIH RAZGOVORA</p> <p>1. Organizacija individualnih razgovora razrednika i predmetnih učitelja u popodnevnim satima</p> <p>2. Organizacija Dana otvorenih vrata</p>	<p>Zapisnici s roditeljskih sastanaka</p> <p>Zapisnik s predavanja</p> <p>Evidencija dolazaka roditelja iz e-dnevnika</p> <p>Zapisnici s roditeljskih sastanaka, evidencija dolazaka roditelja</p>	<p>Studeni 2023.– ožujak 2024.</p> <p>Dan otvorenih vrata, prosinac 2023. i svibanj 2024.</p> <p>Tijekom cijele nastavne godine</p> <p>Prosinac 2023. i svibanj 2024.</p>	<p>Učitelji i stručni suradnici</p> <p>Ravnateljica i stručni suradnik pedagog</p> <p>Učitelji</p> <p>Svi učitelji i stručni suradnici</p>	<p>Računalo, projektor, stručna literatura</p> <p>Računalo, projektor, stručna literatura</p> <p>E-imenik</p> <p>Računalo, projektor, e-imenik</p>

Izvor: obrada autora

Nakon provedenog akcijskog plana očekuje se da će učitelji, učenici i roditelji poboljšati suradničke odnose kroz razmjenu kvalitetnih povratnih informacija pa će kao suradnici lakše dolaziti do boljih rezultata, uočavati probleme i na njih pravovremeno i kvalitetno odgovarati i to svatko u skladu s ulogom koju ima u obrazovnom procesu. Poboljšana kvaliteta povratnih informacija i posljedično bolja suradnja koja se očekuje nakon provođenja ovoga plana, jedan je od važnih čimbenika koji dovodi do poboljšanja kvalitete odgojno-obrazovnog procesa u školi.

7. EVALUACIJA

Temeljno pitanje na koje bi provođenje Akcijskog plana trebalo odgovoriti jest ima li proces vrednovanja potencijal da koordinira učenje i poučavanje, odnosno da poboljša ukupnu kvalitetu procesa učenje-poučavanje. Ukoliko se dođe do potvrdnog odgovora na postavljeno pitanje, to će potaknuti promjene u načinu poučavanja, odnosno u procesu vrednovanja kao važnog aspekta kvalitete poučavanja koji vodi do stjecanja trajnih i primjenjivih znanja.

Učitelji bi stručnim usavršavanjem trebali doći do novih spoznaja o tome na koji način formativno vrednovanje može biti putokaz u planiranju procesa poučavanja. Povratne informacije koje će davati usmeno i pisano u e-imeniku trebale bi biti pravovremene i jasne što znači da bi učenici iz njih mogli čitati kako usmjeriti svoj proces učenja, a roditelji kako djeci pomoći u stjecanju trajnih znanja. Podaci o tome u kojoj mjeri i kakve povratne informacije daju učitelji nakon stručnog usavršavanja na temu formativnog vrednovanja prikupit će se uvidom u e-imenik, u izvedbene kurikulume i dnevne pripreme učitelja u kojima će biti vidljivo je li vrednovanje za učenje implementirano u proces poučavanja te opažanjem nastavnih sati.

Učenici bi nakon provedenog Akcijskog plana, odnosno nakon sati na kojima će im se ukazivati na postavljanje cilja učenja i traženje i čitanje povratne informacije tijekom procesa učenja, trebali moći uz pomoć tih informacija usmjeriti učenje prema boljem konačnom rezultatu koji bi se trebao očitovati kroz bolje ocjene i uspjehe na kraju obrazovnih razdoblja. To će biti pokazatelj učinkovitosti strategije provedene Akcijskim planom, a ona će se provjeriti analizom školskog uspjeha učenika.

Roditelji bi nakon provedenih edukacija o prepoznavanju i praćenju povratnih informacija danih tijekom procesa učenja trebali moći pratiti učenje svoga djeteta i uz vodstvo učitelja pomoći djetetu da postigne bolje rezultate, a poboljšanje će se vidjeti u postignutim rezultatima učenika koji se mjere ocjenama te češćim dolaženjem roditelja na individualne razgovore s predmetnim učiteljima na kojima će tražiti konkretnu pomoć u podršci svome djetetu, što je vidljivo iz evidencije koja se vodi u razrednoj knjizi, a podaci će se prikupiti uvidom u nju.

Provođenje formativnog vrednovanja, vrednovanja za učenje i davanje pravovremenih i kvalitetnih povratnih informacija na razini učenika o učenju tijekom njegova procesa trebala bi se dogoditi višestruka korist za sve njegove sudionike. Učitelji će prikupljanjem informacija o početnim znanjima i iskustvima učenika, eventualnim pogreškama koje se javljaju tijekom učenja moći kvalitetnije postaviti ishode učenja i planirati poučavanje prema konkretnim potrebama učenika, dobit će uvid u vlastiti rad i steći povjerenje učenika i roditelja jer će proces vrednovanja biti transparentniji. Učenicima će vrednovanje za učenje pomoći da postanu svjesni koliko je učinkovito njihovo učenje, da unaprijede kompetenciju učiti kako učiti, da razviju vještine upravljanja svojim učenjem, da razviju motivaciju i samopouzdanje i u konačnici da postignu bolji uspjeh i usvoje trajna i primjenjiva znanja. Roditelji će kod kvalitetnije primjene vrednovanja za učenje dobiti povratne informacije o procesu učenja i razvoja svoga djeteta, dobiti smjernice kako pomoći djetetu u učenju i drugačije razumjeti proces odgoja i obrazovanja te postati partneri učiteljima u procesu učenja i poučavanja (Smjernice 2019).

Sve navedeno trebalo bi utjecati na krajnji rezultat učenja koji se mjeri ocjenama i uspjehom na kraju određenih obrazovnih razdoblja pa će analiza uspjeha učenika na kraju školske godine u kojoj će se formativno vrednovanje provoditi u skladu sa svim pravilima njegova provođenja i među svim sudionicima odgojno-obrazovnog procesa i usporedba s uspjehom prije provođenja vrednovanja za učenje biti najrelevantniji pokazatelj učinkovitosti primjene mjera poboljšanja u području formativnog vrednovanja, odnosno vrednovanja za učenje. To će biti pokazatelj koji će odgovoriti na početno pitanje: Je li se pomoglo učiteljima da učenike, povratnom informacijom tijekom procesa učenja, motiviraju i potaknu na učenje i napredak, a roditelje da im u tome pomognu?

8. BUDUĆI KORACI

Nakon provedenog akcijskog istraživanja svi su sudionici upoznati s rezultatima i zaključcima te s Akcijskim planom kojim se želi unaprijediti proces formativnog vrednovanja i izvješćivanja o njemu. Plan aktivnosti koje se planiraju provesti učiteljima i stručnim suradnicima iznesen je na sjednici Učiteljskog vijeća, roditeljima je prezentiran na roditeljskom sastanku organiziranom u prosincu 2022. u sklopu Dana otvorenih vrata, a učenicima na satima razrednika tijekom mjeseca studenog. Istraživanje će biti predstavljeno i na Županijskom stručnom vijeću ravnatelja osnovnih škola Zadarske županije te vijeću pedagoga.

Očekuje se da će učitelji nakon provedenog Akcijskog plana davati učenicima pravovremene, jasne povratne informacije kojima će im dati do znanja što su naučili, na kojoj razini, što još moraju naučiti i na koji način. Stručna usavršavanja na temu formativnog vrednovanja, vrednovanja za učenje i davanja kvalitetne povratne informacije, dobri primjeri prakse razmijenjeni u školi i izvan nje (u drugim školama u okviru projekta Erasmus), trebali bi učitelje povesti korak naprijed prema cilju unaprjeđenja vlastitog rada u domeni vrednovanja i poticanja učenika na usvajanje kompetencije učiti kako učiti, odnosno utjecati na to da učenici nauče regulirati svoj proces učenja i u njemu budu aktivni sudionici.

Nakon provedenih aktivnosti planiranih Akcijskim planom učenici bi se trebali moći koristiti različitim strategijama učenja, upravljati svojim učenjem tako što će postavljati ciljeve do kojih učenjem žele doći te uz pomoć učitelja i povratnih informacija koje će dobivati tijekom procesa učenja nauče planirati svoje učenje i odabirati strategije koje im najviše odgovaraju. Roditelji će moći uz pomoć povratnih informacija zapisanih u e-imeniku pomoći svome djetetu usmjeriti proces učenja prema postavljenom cilju, a suradnja s učiteljima trebala bi se usmjeriti k češćim individualnim razgovorima roditelja i predmetnih učitelja o procesu učenja, umjesto dosadašnjih razgovora samo s razrednicima o ocjenama i konačnom uspjehu ili neuspjehu.

Ukoliko se Akcijski plan realizira i postigne se prethodno navedeno, proces formativnog vrednovanja i kompetencije Učiti kako učiti trebat će dalje unaprjeđivati. Ukoliko učenici nauče upravljati svojim učenjem u smislu postavljanja ciljeva učenja i odabira strategija učenja kojima će dolaziti do cilja (vođeni učiteljima i roditeljima) potrebno će biti osposobiti učenike da samovrednuju svoj proces učenja i njegove rezultate, da prate i vrednuju napredak u učenju,

da nauče kako se motivirati za učenje, da se mogu nositi s neuspjesima i nauče regulirati negativne emocije te da razvijaju vještine suradnje s drugim učenicima i učiteljima. Stoga će u strateški plan razvoja Škole u narednom razdoblju biti implementirane nove mjere za unaprjeđenje odgojno-obrazovnog procesa, njegovog vrednovanja i razvoja kompetencije učiti kako učiti.

U nastavku slijedi tablični prikaz strateškog cilja Unaprjeđenje odgojno-obrazovnog procesa i mjera kojima se taj cilj želi unaprijediti u narednom razdoblju, uz pretpostavku da će se mjere iz prethodnog razdoblja realizirati i dati željene rezultate.

Tablica 10. Razrada mjere Unaprjeđenje sustava praćenja i vrednovanja učenja, formativnog vrednovanja, vrednovanja kao učenja

CILJ	UNAPRJEĐENJE ODGOJNO-OBRAZOVNOG PROCESA
Mjera	Unaprjeđenje sustava praćenja i vrednovanja procesa učenja, formativnog vrednovanja, vrednovanja kao učenja
Cilj i opis mjere	Cilj ove mjere je, nakon što su učenici naučili postaviti cilj svoga učenja i odabrati strategije koje im najviše odgovaraju za doći do postavljenog cilja (uz vodstvo učitelja i pomoć roditelja), naučiti učenike da vrednuju svoj proces učenja i njegove rezultate, da vrednuju napredak koji su postigli, da znaju kako se motivirati i nositi s neuspjehom.
Aktivnosti	<ol style="list-style-type: none"> 1. Izrada Plana stručnog usavršavanja na temu upravljanja procesom učenja te motivacijom, uspjehom i neuspjehom u učenju. 2. Provođenje stručnog usavršavanja učitelja na temu upravljanja procesom učenja i to organizacijom predavanja i radionica na učiteljskim vijećima i stručnim aktivima. 3. Provođenje stručnog usavršavanja uključivanjem u projekt Erasmus i istraživanjem dobrih primjera prakse u hrvatskim i europskim školama na temu razvoja kompetencije Učiti kako učiti, odnosno upravljanja emocijama i motivacijom u učenju. 4. Naučiti učenike kako upravljati svojim procesom učenja, kako vrednovati svoje učenje i upravljati motivacijom, nositi se s uspjehom i neuspjehom u učenju, na satima razrednika, dopunskoj i dodatnoj nastavi. 5. Organizirati roditeljske sastanke, predavanja i radionice za roditelje s temama koje će obrađivati vrednovanje kao učenje i upravljanje motivacijom, uspjehom i neuspjehom u učenju. 6. Napraviti analizu provedenih mjera i utvrditi utjecaj na uspjeh učenika.
Nositelji	Stručna služba Škole
Koordinator	Pedagog
Korisnici	Učenici, učitelji, roditelji
Pokazatelji	<ul style="list-style-type: none"> • Izrađen Plan stručnog usavršavanja učitelja i stručnih suradnika na području upravljanja procesom učenja te upravljanja motivacijom, uspjehom i neuspjehom u učenju • Zapisnici sa sjednica Učiteljskog vijeća i stručnih aktivna • Dokumentacija iz projekta Erasmus • Učenički dnevnicu rada, učenički dosjei • Zapisnici i izvješća s provedenih roditeljskih sastanaka, predavanja i radionica za roditelje • Izvješće o provedenoj analizi vrednovanja kao učenja
Nositelji i vrijeme praćenja pokazatelja	1. - 6. - kroz školske godine (2024./2025., 2025./2026.)

Izvor: obrada autora

Mjerom Unaprjeđenje sustava praćenja i vrednovanja procesa učenja, formativnog vrednovanja, vrednovanja kao učenja nastojat će se unaprijediti odgojno-obrazovni proces i ostvariti vizija škole koja je postavljena u Strateškom planu i koju su definirali svi sudionici odgojno-obrazovnog procesa, učitelji, učenici i roditelji:

Želimo biti škola koja razvija obrazovni proces koji će učenicima omogućiti korištenje novih tehnologija, stjecanje novih i trajnih znanja i njihovu primjenu u svakodnevnom životu te odgojni proces koji će oblikovati učenika da poštujući svoj identitet prihvaća i uvažava druge i tako doprinosti izgradnji i razvoju društva.

9. ZAKLJUČAK

Sposobnost učinkovitog upravljanja učenjem vještina je koju je potrebno razvijati kod učenika kako bi mogli biti uspješni u rješavanju problema, usvajanju, obradi i vrednovanju informacija s kojima se svakodnevno susreću u procesu formalnog, neformalnog i informalnog obrazovanja, a koje je potrebno dalje integrirati u smislene cjeline novoga znanja i vještina. Stjecanje kompetencija koje će učenicima omogućavati organizaciju i kontrolu svoga učenja, omogućit će im da svoja znanja i vještine primjenjuju u svakodnevnim životnim situacijama te da ih usmjere prema cjeloživotnom učenju koje je nužno s obzirom da se svijet mijenja velikom brzinom. Osnovni cilj samoregulacije učenja jest razviti kod učenika aktivan pristup učenju i pozitivan stav prema tome procesu te ga osposobiti za primjenu stečenog znanja u različitim životnim kontekstima. Da bi učenici to mogli postići potrebno im je kvalitetno vodstvo i podrška. Veliku ulogu u osposobljavanju učenika da sami reguliraju svoje učenje imaju učitelji koji učenike svojim poučavanjem i vrednovanjem mogu i moraju naučiti kako učiti i kako upravljati svojim učenjem. Jedna od metoda kojom u tome mogu uspjeti jest provođenje formativnog vrednovanja, odnosno vrednovanja u kojem se pravovremenim povratnim informacijama, danim tijekom procesa učenja, učenika vodi k cilju koji je naučio uz pomoć učitelja sam postaviti. Dosadašnja istraživanja o utjecaju provođenja formativnog vrednovanja na uspjeh učenika pokazala su da je ova metoda moćan alat koji vodi poboljšanju uspjeha učenika koji se ocjenjuje ili na neki drugi način vrednuje na kraju procesa učenja. Metode formativnog vrednovanja i povratne informacije koje učitelji na temelju njega daju, odlične su smjernice za poboljšanje procesa učenja, ali i poučavanja. Temelj je formativnog vrednovanja povratna informacija koja se učenicima daje tijekom procesa učenja i koja će im, ako je dana na vrijeme i ako je jasna i razumljiva, biti najbolji vodič za postizanje cilja. Učenik koji je na početku učenja znao postaviti cilj do kojeg želi doći i tijekom učenja od učitelja dobio povratnu informaciju o tome gdje se nalazi u odnosu na postavljeni cilj, uspješno će doći do kraja procesa i biti zadovoljan krajnjim ishodom. Kvalitetna povratna informacija učeniku omogućuje uspostaviti kontrolu nad svojim učenjem. Uvođenjem e-imenika pisana povratna informacija svakodnevno je dostupna učeniku i ako mu je jasna i pravovremeno dana može ga dovesti do željenog ishoda, odnosno cilja koji si je postavio. Uz informaciju o tome što su naučili, na kojoj razini, što još moraju naučiti i na koji način, učenici lakše putuju prema uspjehu. Na tom im je putu potrebna podrška i pomoć koju mogu dobiti od roditelja, a njih će, također, učitelji voditi poželjnim smjerom upravo povratnom informacijom. Na taj način formativno vrednovanje

(posebice povratna informacija) ima snagu popraviti i usmjeriti proces učenja, poučavanja i podrške te može postati čvrsti temelj za stvaranje suradničkih odnosa među svim sudionicima odgojno-obrazovnog procesa, o čemu svjedoče i rezultati dosad provedenih istraživanja. Vođeni, dakle, povratnom informacijom, učenici, učitelji i roditelji, svatko u skladu sa svojom ulogom sudjeluju u procesu vrednovanja i idu prema cilju, a taj je stjecanje znanja i sposobnosti koje će učeniku omogućiti uspješno školovanje i kvalitetno uključivanje u profesionalni i osobni život.

SAŽETAK

Suvremeni pristup učenju i poučavanju učenika stavlja u središte procesa, on aktivno sudjeluje u stvaranju svoga znanja, svjesno planira i prati vlastiti napredak i učinak svoga rada, sam regulira svoje učenje. Da bi učenik mogao biti samoreguliran i aktivan u svom procesu učenja, učitelj mora znati odabirati one metode i strategije poučavanja kojima će ga voditi do cilja koji je na početku procesa učenja učenik, uz pomoć učitelja, sam postavio. Jedan dio strategija poučavanja kojima učitelj može voditi učenika jest formativno vrednovanje, vrednovanje za učenje, odnosno kontinuirano, tijekom procesa učenja davanje povratnih informacija kojima se učenik služi kako bi znao na koji način ostvariti očekivano. Povratne informacije, osim što pomažu učenicima doći do cilja, učiteljima ukazuju koje strategije poučavanja moraju mijenjati ili prilagođavati, a roditeljima pomažu da svojoj djeci pruže pomoć ili podršku koja im je potrebna, a sve da bi učenici stekli trajna znanja koja će ubuduće moći upotrebljavati i nadograđivati.

Povratna informacija koja učenika može dovesti do postavljenog cilja učenja mora biti jasna i pravovremeno dana. Daju li učitelji osnovne škole u Pagu takve povratne informacije, kako učenici na njih reagiraju i jesu li one roditeljima pomoć, željelo se ispitati akcijskim istraživanjem u kojem su sudjelovali svi učitelji, učenici od 1. do 8. razreda i roditelji učenika 3. i 5. razreda. Istraživanje su proveli ravnateljica škole i pedagog.

Analiza podataka pokazala je da se u školi provodi formativno vrednovanje, da učitelji tijekom procesa učenja učenicima daju povratnu informaciju o tome kako pristupiti rješavanju konkretnog zadatka ili problema, ali ne upućuju učenike na korištenje različitih strategija učenja. Učenici samo djelomično koriste povratne informacije koje dobivaju od učitelja kako bi u pravom smjeru usmjerili svoj proces učenja. Roditelji su zaključili kako im je davanje povratnih informacija od strane učitelja korisno, ali da ne razumiju predugačke i stručnim terminima napisane povratne informacije.

Na temelju rezultata istraživanja napravljen je akcijski plan koji uključuje stručno usavršavanje učitelja, održavanje predavanja i radionica s učenicima i roditeljima o provođenju formativnog vrednovanja, odnosno davanja jasnih i pravovremenih povratnih informacija tijekom procesa učenja.

Nakon provedenog akcijskog plana očekuje se da će učitelji davati kvalitetne povratne informacije učenicima pomoću kojih će oni lakše i kvalitetnije učiti, a roditelji im u tome davati podršku ili pomoć. Očekuje se, nadalje, da će se poboljšati suradnički odnosi među svim sudionicima odgojno-obrazovnog procesa koji bi trebali omogućiti pravovremeno uočavanje problema, učinkovitu reakciju i kvalitetan odgovor na problem ili neuspjeh. Poboljšana kvaliteta povratnih informacija i posljedično bolja suradnja koja se očekuje nakon provođenja akcijskog plana jedan je od važnih čimbenika koji dovodi do poboljšanja kvalitete odgojno-obrazovnog procesa u školi.

Ključne riječi: samoregulacija učenja, formativno vrednovanje, vrednovanje za učenje, povratna informacija

SUMMARY

The contemporary approach in learning and teaching puts learners in the center of the process. They actively participate in the creation of their knowledge, consciously think out and monitor their own progress and the effects of their work. They regulate their own learning. To make learners capable of self-regulation as well as active in their own process of learning, the teacher must carefully choose methods and strategies of teaching that will lead learners to the aim which, in the beginning of the process of learning, learners themselves had set up with the help of their teacher. One of the teaching strategies which teachers use to lead their learners is formative assessment, assessing for learning; in other words - giving feedback continuously during the process of learning. Learners use this feedback to achieve what is expected of them. Besides helping learners to reach their aim, feedback also informs the teacher which strategies should be changed or adjusted, and it helps parents to give their children necessary aid or support in learning. All this puts the focus on pupils so they could acquire permanent knowledge which they will be able to use and upgrade in the future.

Feedback which can lead pupils to a previously set goal has to be clear and prompt. The principle and pedagogue of the elementary school in Pag have conducted research with the aim of finding out whether teachers in their school give such feedback, the reaction of pupils to given feedback and whether the feedback helps the pupils' parents. The research included all members of the teaching staff, pupils from the 1st to the 8th grade, and parents of pupils in the 3rd and the 5th grade.

The analysis of data has shown that teachers at this school use formative assessment during the process of learning. They give feedback to pupils on how to solve specific assignments or problems, but they don't include information about using different learning strategies. Pupils only partially use given feedback to direct their process of learning. Parents stated that given feedback was useful to them, but they had difficulties in understanding feedback which was too lengthy or feedback which was mostly written using professional terminology.

Based on results of the research, an action plan was developed, and it included professional development of teachers, holding lectures and workshops for pupils and their parents on formative assessment or in other words, giving comprehensive and prompt feedback during the process of learning.

After the implementation of the action plan, it is expected that teachers will give effective feedback which will then help pupils learn easier and more efficiently. Parents will use the feedback to support and assist their children in learning. Furthermore, it is expected that cooperative relations among all participants of the educational process will improve; that they will detect problems promptly and that both problems or failures will be efficiently and appropriately dealt with. An enhanced quality of feedback and, consequently, better cooperation which are expected after implementing the action plan are some of the most important factors which will lead to an improved educational process in school.

Keywords: self-regulated learning, formative assessment, assessing for learning, feedback

LITERATURA

Andersson, C. i Palm, T. (2018). Reasons for teachers' successful development of a formative assessment practice through professional development – a motivation perspective. *Assessment in Education: Principles, Policy & Practice*, 25 (6), 576-597.

Andrade H., Valtcheva, A. (2009). Promoting Learning and Achievement Through Self-Assessment. *Theory Into Practice*, 48 (1), 12-19.

Bezinović, P. (Ur.) (2010). Samovrednovanje škola. Prva iskustva u osnovnim školama. Agencija za odgoj i obrazovanje / Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, Zagreb, 2010.

Bezinović, Marušić, Ristić-Dedić (2012). Opažanje i unapređivanje školske nastave, Agencija za odgoj i obrazovanje / Institut za društvena istraživanja u Zagrebu.

Black, P. i Wiliam, D. (2009). Developing the theory of formative assessment. *Educational Assessment, Evaluation and Accountability*, 21, 5-31.

Black, P., Wiliam, D. (1998). Inside the Black Box: Raising Standards Through Classroom Assessment. *Phi Delta Kappan*. DOI: 10.1177/003172171009200119.

Brajković, S., Žokalj, B. (2021). Učenje u tijeku, kako formativnim vrednovanjem potaknuti učenje. Korak po korak, pučko otvoreno učilište, Zagreb.

Buljubašić-Kuzmanović, V. i Kretić Majer, J. (2008). Vrednovanje i samovrednovanje u funkciji istraživanja i unapređivanja kvalitete škole. *Pedagogijska istraživanja*, 5(2), 139- 149.

Bursać, L., Dadić, J., Kisovar-Ivanda, T. (2016). Učeničkim samovrednovanjem do kvalitetnih učeničkih postignuća. *Magistra Iadertina*, 11(1), 73-88.

Butler, R. (1988). Enhancing and undremining intrinsic motivation: The effect of task-involving and ego-involving evaluation on interest and performance. *British Journal of Educational Pshychology* 58/1. 1-14.

Carless, D. (2003). Learning-oriented assessment. Adelaide: Evaluation and Assessment conference.

Corno, L. Cardelli, E.M. 1985. A Factorial Experiment in Teachers Written Feedback on Student Homework: Changing Teacher Behavior a Little Rather Than a Lot. *Journal of Educational Psychology* 77/2. 162 – 73.

Cowie, B. (2005). Pupil commentary on assessment for learning. *Curriculum Journal*, 16 (2), 137-151.

Đurinić, A. (2021). *Formativno vrednovanje u nastavi Prirode i društva*. Zagreb, Filozofski fakultet.

Hargreaves, E. Corresponding author (2005). Assessment for learning? Thinking outside the (black) box. *Cambridge Journal of Education*, 35 (2), 213-224.

Hattie, J., Timperley H. (2007). The Power of Feedback. *Review of Educational Research* 77/1.

Hattie, J. (2009). *Visible Learning – synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement*, Routledge. London.

Hattie, J., Zierer, K. (2017). *Mindframes for Visible Learning: Teaching for Success*. Routledge. London.

Kadum-Bošnjak, S. i Brajković D. (2007). Praćenje, provjeravanje i ocjenjivanje učenika u nastavi. *Metodički obzori*, 2, 35-51.

Kovačević, D. (2007). Samovrednovanje škola kao dio procesa osiguravanja kvalitete u školama. *Pedagoška istraživanja*, 4 (2), 309 – 315.

Luburić, V. (2010). *Priručnik za samovrednovanje rada obrazovnih ustanova*. Andragoško učilište Zvonimir, Zagreb.

Matijević, M. (2017). Izazovi vrednovanja škole i u školi. Banjalučki novembarški susreti 2016: Zbornik radova sa naučnog skupa (Tom 2), 93-118.

McDonald, B. (2016). *Peer Assessment that Works: A Guide for Teachers*. Lanham, Maryland: Rowman & Littlefield.

Ministarstvo znanosti i obrazovanja (2019). Smjernice za vrednovanje procesa ostvarenosti odgojno-obrazovnih ishoda u osnovnoškolskome i srednjoškolskome odgoju i obrazovanju. Zagreb: Ministarstvo znanosti i obrazovanja.

Ministarstvo znanosti i obrazovanja (2010). Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje. Zagreb: Ministarstvo znanosti i obrazovanja.

Munoz, A. i Alvarez, M. E. (2007). Students' Objectivity and Perception of Self Assessment in an EFL Classroom. *The Journal of AsiaTEFL*, 4(2), 1-25.

https://www.researchgate.net/publication/331207463_Students%27_objectivity_and_perception_of_self_assessment_in_an_EFL_classroom

Palčić, Penca M. (2008). Utjecaj provjeravanja i ocjenjivanja znanja na učenike. *Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*, 19, 137-148.

Pavić, S. (2013). *Vrednovanje: Ususret novim izazovima*. Zagreb: Grafing.

Pravilnik o načinima, postupcima i elementima vrednovanja učenika u osnovnoj i srednjoj školi, Narodne novine 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 16/12, 86/12, 94/13, 152/14, 7/17 i 68/18, 82/19, 43/20, 100/21 (2021).

Ruić, R., Lukša, Ž. (2017). Stavovi nastavnika biologije i kemije o obrazovanju za vrednovanje učenika. *Educatio biologiae: časopis edukacije biologije*, 3(1), 15-26.

Siow, L.-F. (2015). Students' Perceptions on Self- and Peer-Assessment in Enhancing Learning Experience. *Malaysian Online Journal of Educational Sciences*, 3(2), 21-35.

Sorić, I. (2014). *Samoregulacija učenja, Možemo li naučiti učiti?* Naklada Slap. Zagreb.

Swaffield, S. (2011). Getting to the heart of authentic Assessment for Learning, *Assessment in Education: Principles, Policy & Practice*, 18 (4), 433-449.

Van Der Kleij, F. i Adie, L. (2020). Towards effective feedback: an investigation of teachers' and students' perceptions of oral feedback in classroom practice. *Assessment in Education: Principles, Policy & Practice*, 27 (3), 252-270.

Vizek Vidović, V., Marušić, I. (2019). *Kompetencija: Učiti kako učiti – teorijske osnove i istraživanja u hrvatskom kontekstu*. Zagreb: Znanost i društvo.

URL 1: Vrednovanje u sklopu programa Škola za život: istraživanje zadovoljstva nastavnika, A. M. Matošević, diplomski rad (2020).

<https://repository.ffri.uniri.hr/islandora/object/ffri:2505/datastream/PDF/download>

Pristupljeno 20. rujna 2022. godine

URL 2: Poticanje kreativnosti u školskim uvjetima

<https://www.bib.irb.hr/665999>

Pristupljeno 20. rujna 2022. godine

URL 3: Klute, M., Apthorp, H., Harlacher, J., Reale, M. (2017). *Formative Assessment and Elementary School Student Academic Achievement: A Review of the Evidence*. Regional Educational Laboratory Central, (National Center for Education Evaluation and Regional Assistance).

https://ies.ed.gov/ncee/edlabs/regions/central/pdf/REL_2017259.pdf.

Pristupljeno 25. rujna 2022. godine

URL 4: Rubrike za vrednovanje. *Loomen carnet*. Preuzeto 21. rujna 2020. s

<https://loomen.carnet.hr/mod/glossary/showentry.php?eid=63655>.

Pristupljeno 21. rujna 2022. godine

URL 5: Heritage, M. (2010). *Formative Assessment and Next-generation Assessment Systems: Are We Losing an Opportunity?*. The Council of Chief State School Officers. Washington, DC.

<https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED543063.pdf>

Pristupljeno 22. studenog 2022. godine

URL: 6: Capan Melser, M., Letner, S., Bawert, A. i Puttinger, C. (2020). Pursue today and assess tomorrow – how students' subjective perceptions influence their preference for self- and peer assessments. *BMC Medical Education*, 20(479), 1-6.

<https://bmcmmededuc.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12909-020-02383-z>

Pristupljeno: 1. prosinca 2022. godine

URL 7: Weurlander, M., Soderberg, M., Scheja, M., Hult, H. i Wernerson, A. (2012).

Exploring formative assessment as a tool for learning: students' experiences of different methods of formative assessment. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 37(6), 747-760. <https://doi.org/10.1080/02602938.2011.572153>

Pristupljeno: 1. prosinca 2022. godine

URL 8: Formativno vrednovanje kao dio kurikularnog kruga poučavanja, N. Lazarich, diplomski rad (2022).

Pristupljeno: 23. studenog 2023.

POPIS TABLICA

Tablica 1. Obrazac za praćenje nastavnog sata

Tablica 2. Analitička rubrika kojom je izvršen uvid u pisane bilješke

Tablica 3. Instrument za prikupljanje podataka od učenika – Upitnik za učenike

Tablica 4. Tablica analize posjeta nastavi

Tablica 5. Tablica analize uvida u pisane bilješke

Tablica 6. Tablica analize upitnika za učenike

Tablica 7. Razrada mjere Unaprjeđenje sustava formativnog vrednovanja, vrednovanja za učenje i izvješćivanja o njemu

Tablica 8. Razvojni plan OŠ Jurja Dalmatinca Pag u školskoj godini 2022./2023.

Tablica 9. Razvojni plan OŠ Jurja Dalmatinca Pag u školskoj godini 2023./2024.

Tablica 10. Razrada mjere Unaprjeđenje sustava praćenja i vrednovanja učenja, formativnog vrednovanja, vrednovanja kao učenja

PRILOZI

Prilog 1. Suglasnost roditelja za snimanje razgovora u fokus grupi

Svojim potpisom potvrđujem da sam suglasan/suglasna da se razgovor vođen u fokus grupi snima, a u svrhu prikupljanja podataka u sklopu akcijskog istraživanja koje provodi Škola.

IME I PREZIME RODITELJA: _____

POTPIS: _____

ŽIVOTOPIS

Moje ime je Željka Zubović. Rođena sam u Rijeci 1. srpnja 1974. godine. U Rijeci sam završila osnovnu školu i smjer opće gimnazije u Prvoj riječkoj hrvatskoj gimnaziji. Fakultetsko obrazovanje stekla sam studiranjem na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Rijeci, smjer razredna nastava. Za vrijeme studiranja bila sam član kluba studenata 4 plus. Diplomirala sam u redovitom roku, s odličnim uspjehom, 1998. godine.

Cjelokupno radno iskustvo stekla sam u Osnovnoj školi Jurja Dalmatinca Pag i to od 1998. do 2009. kao učiteljica razredne nastave, a od 2009. do 2023. kao ravnateljica škole.

U trinaestogodišnjem ravnateljskom radu odgovorila sam mnogim izazovima. Sudjelovala sam u obrazovnim projektima kao što je projekt *E-škole, uspostava sustava digitalno zrelih škola*, UNICEF-ov projekt *Za sigurno i poticajno okruženje u školi* i međunarodni projekt Zadarske županije i Kraljevine Norveške *Jačanje STEM vještina u osnovnim školama Zadarske županije*. Organizirala sam različita natjecanja, smotre i manifestacije kao što su: Regionalno natjecanje iz matematike za učenike 4. 5. i 6. razreda 2010. godine, Međunarodni festival čipke u Pagu 2014. godine, Državno natjecanje iz romanskih jezika 2016. godine, Županijsko natjecanje iz Talijanskog jezika 2014., 2015., 2016., 2017. i 2018. godine, Županijsku smotru tradicijske baštine 2017. godine te mnoge školske projekte i priredbe. Sudjelovala sam u organizaciji Paškog zimskog i ljetnog karnevala pripremajući dječje karnevalske aktivnosti i posjete karnevalskim događanjima u drugim gradovima. Organizirala sam sudjelovanje učenika na Danima hrvatske kulture u Budimpešti i razmjenu učenika s učenicima iz talijanskog grada Zanea. Za vrijeme mog prvog ravnateljskog mandata u školi je ustrojen odjel za djecu s teškoćama u razvoju i odjel produženog boravka za učenike od 1. do 4. razreda, koji još uvijek uspješno rade. Godine 2013. na moj poticaj u školi je osnovana Učenička zadruga Ročelica. Unaprjeđenje rada škole nastojala sam postići i poboljšavanjem materijalnih uvjeta. Pripremila sam i organizirala projekte obnove područnih škola, projekt energetske obnove matične škole i projekt unutarnjeg uređenja zgrade matične škole koji se realizirao u tri faze, a njegovom realizacijom ostvareni su uvjeti za rad u jednoj smjeni.

Redovito se stručno usavršavam sudjelujući u radu županijskog stručnog vijeća, državnih i županijskih stručnih skupova za ravnatelje škola, predavanja, radionica, edukacija i webinara. Završila sam ECDL tečaj te dobila Europsku računalnu diplomu sa zvanjem Stručnjak za poslovnu informatiku. Dobro se služim računalnim programima kao što su Word, Excell i Power point. Služim se engleskim jezikom.

Ostvarujem dobru suradnju s Osnivačem škole i jedinicama lokalne samouprave otoka Paga. Od 2014. do 2018. godine bila sam savjetnik gradonačelnika grada Paga u području obrazovanja.

Godine 2020. napredovala sam u zvanje ravnatelj mentor, a 2021. upisala sam Poslijediplomski specijalistički studij *Vođenje i upravljanje odgojno-obrazovnom ustanovom* na kojem sam do sada položila sve ispite s odličnim uspjehom, a u ovom trenutku pripremam završni specijalistički rad.

Za unaprjeđenje nastavnog procesa organizacijom nastave u jednoj smjeni, 2022. godine nagrađena sam Godišnjom nagradom grada Paga.